ФИФI ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ IЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩIКIУ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КъБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКI

№225 (21.383) ● 2008 гъэм щэкIуэгъуэм (ноябрым) и 22, щэбэт ● Тхьэмахуэм тхуэ къыдокI ● И уасэр соми 3-щ ● adyghe@mail.ru adyghepsale.ru

Экономикэм гулъытэ хэха хуащIащ

«Зыуэ щыт Урысейр» экономикэр къэIэтыжын и лъэныкъуэкIэ къэралым и унафэщIхэм ядэлэжьэнущ. Дунейпсо экономикэр щызэIыхьа мы лъэхъэнэм абы и къалэнщ Урысейр финанс гугъуехьхэм хэщIыныгъэ имыIэу къыхэкIын папщIэ зыхуей псори илэжьыну». Апхуэдэ гупсысэхэр и лъабжьэу екIуэкIащ къэралым и парт нэхъыщхьэм и X съездыр.

Ди республикэм и лIыкIуэу а съездым щыIахэм дыгъуасэ Налшык къагъэзэжащ.

«Зыуэ щыт Урысей» партым и X съездыр зэрекIуэкIам теухуа тхыгъэ убгъуа ди газетым и къыкIэлъыкIуэ къыдэкIыгъуэм тетынущ.

●КъБР-м и Парламентым и Президиумым

Студентхэм ират ахъшэм хагъахъуэ

Республикэм законхэр къыдэзыгъэкI и органым и Президиумым и зи чэзу зэIущIэм депутатхэр Iуэху зэмылIэужьыгъуэу тIощIым нэблагъэм щыхэплъащ. Ар иригъэкIуэкIащ КъБР-м и Парламентым и УнафэщIым и къуэдзэ Берд Хьэзрэталий.

ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЭМКIЭ, къэрал ухуэныгъэмкIэ щIыпIэ самоуправленэм и IуэхухэмкIэ комитетым и унафэщIым и къуэдзэ **Гилиев Борис** зэIущIэм къыщыхилъхьащ «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал граждан къулыкъум и IуэхукIэ» КъБР-м и Законым и 7-нэ статьямрэ «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и муниципальнэ къулыкъум и IуэхукIэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Законым и 12-нэ статьямрэ зэхъуэкIыныгъэхэр хэлъхьэным и IуэхукIэ» республикэ законым и проектыр.

«ПэщIэдзэ, курыт профессиональнэ щIэныгъэ щрагъэгъуэт еджапIэу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и унафэм щIэтхэм очнэу щIэс студентхэмрэ еджакIуэхэмрэ ират стипендиер зыхуэдизым теухуауэ» КъБР-м и Законым и 1-нэ статьям зэхъуэкIыныгъэ хэлъхьэным и IуэхукIэ» законопроектыр депутатхэм я пащхьэ кърилъхьащ Егъэджэныгъэмкiэ, щIэныгъэмкIэ, узыншагъэр хъумэнымкIэ комитетым и унафэщIым и къуэдзэ **Дадэ Исмел.** Абы зэрыжиIамкIэ, мы документым къыщыгъэлъэгъуащ пэщIэдзэ, курыт профессиональнэ щIэныгъэ щрагъэгъуэт еджапIэхэм щIэсхэм стипендиеу ират сом 315-р сом 400-м нагъэсыну. Апхуэдэу ящIмэ, жиIащ къэпсалъэм, пэщIэдзэ, курыт профессиональнэ щIэныгъэ щрагъэгъуэт еджапIэу федеральнэ унафэм щIэтхэмрэ республикэ унафэм щIэтхэмрэ щIэсхэр къаIэрыхьэ ахъшэмкIэ зэхуэдэ хъунущ.

БюджетымкIэ, налогхэмкIэ, финансхэмкIэ комитетым и унафэщI **Ахъуэхъу Къанщобий** зэIущIэм хэтахэр щыгъуазэ ищIащ «2009 - 2011 гъэхэм Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм курыт лъэхъэнэм тещIыхьа и финанс планым и IуэхукIэ» КъБР-м и Парламентым и унафэм и проектым.

Документ псори Парламентыр бжьыхьэ сессием къриубыдэу зэлэжьынухэм хагъэхьащ икIи ахэр депутатхэм хуагъэхьащ.

Урысей Федерацэм и адрей субъектхэм я къэрал властым законхэр къыдэзыгъэкI я органхэм зэрадэлажьэм хиубыдэу депутатхэр хэплъащ щIыналъэ зэмылIэужьыгъуэхэм къикIыу къаIэрыхьа жэрдэмхэм.

Экономикэ политикэмкIэ комитетым и унафэщI **Малкаров ТIэхьир** Президиумым хэтхэр щыгъуазэ ищIащ промышленностым, мэкъумэш хозяйствэм я предприятэхэр, псэупIэ-коммунальнэ комплексым щыщ организацэхэр дэIыгъыным теухуауэ УФ-м и Правительствэм и УнафэщIым зэрызыхуагъазэм.

Экономикэ политикэмкIэ комитетым и унафэщIым и къуэдзэхэу **Сэхъу Владимиррэ Гончаренкэ Михаилрэ** къыхалъхьэри, депутатхэр тепсэлъыхьащ «Урысей Федерацэм и гъуэгухэм цIыхухэр къыщезышэкI транспортым и Iуэхутхьэбзэхэр къызэгъэпэщыныкIэ псоми яхуэгъэза хабзэхэм я IуэхукIэ» федеральнэ законыр икIэщIыпIэкIэ къэщтэным, гъэсыныпхъэм и уасэм зэрыхэхъуам къыхэкIыу псэупIэ-коммунальнэ хозяйствэм и предприятэхэмрэ организацэхэмрэ ягъуэт хэщIыныгъэхэр япшыныжынымкIэ защIэгъэкъуэным теухуауэ къэралым и унафэщIхэм зэрызыхуагъазэхэм.

Аграрнэ политикэмрэ щIыуэпсыр къэгъэсэбэпынымкIэ комитетым и унафэщIым и къуэдзэ **Мэремыкъуэ Сэфарбий** къыхилъхьащ ирафын папщIэ къагъэсэбэп псым и хъумапIэхэр зэрызэрахьэр къэпщытэнымкIэ къэралым къызэригъэпэщ лэжьыгъэхэм ахъшэ зэрахухэхыпхъэм, мэкъумэш къэкIыгъэхэм я страхованэ егъэкIуэкIыным пыщIа Iуэхухэм.

Зауэ зэмылIэужьыгъуэхэм я ветеранхэм, ныкъуэдыкъуэхэм, зауэхэм хэкIуэдахэм я унагъуэхэм ират социальнэ дэIэпыкъуныгъэм хэгъэхъуэным теухуауэ къэралым и унафэщIхэм зэрызыхуагъазэр депутатхэм я пащхьэ кърилъхьащ Лэжьыгъэмрэ социальнэ политикэмкIэ комитетым и унафэщI **Жанатаев Сэлим.**

Зытепсэлъыхьа Iуэху псоми теухуа унафэхэр къащтащ.

Парламентым и Президиумым и зэIущIэм хиубыдэу Правительствэм зэман хухахащ «Егъэджэныгъэ» лъэпкъ проект пэрытым къриубыдэу КъБР-м зэрыщрагъаджэр къэгъэщIэрэщIэжыным теухуауэ.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и депутатхэм гу зылъатапхъэ

2008 гъэм щэкIуэгъуэм и 25-м республикэм законхэр къыдэзыгъэкI и орган нэхъыщхьэм и зи чэзу зэIущIэр КъБР-м и Парламентым и Унэм щекIуэкIынущ.

ЗэIущIэм щыщIидзэнур сыхьэти 10-рщ.

КъБР-м и Парламентым и пресс-IуэхущIапIэ.

ДУНЕЙМ ЩЫХЪЫБАРХЭР

Я лъэIур хуагъэзэщIэнукъым

Грузиер мэдауэ 2014 гъэм Сочи щекIуэкIыну Олимпиадэр нэгъуэщI къалэ гуэр гъэIэпхъуэн хуейуэ жиIэу.

АБЫ ЩIЭЛЪЭIУУ Куржым и Олимп IуэхущIапIэм тхыгъэкIэ мы гъэм фокIадэм зыхуигъэзат Дунейпсо олимп комитетым и Президент Рогге Жак.

Нэхъ иужьыIуэкIэ, Австрием и Зальцбург къалэм и унафэщIхэм жаIащ, Сочи щхьэусыгъуэ гуэркIэ хузэфIэмыкIмэ, 2014 гъэм Олимпиадэр я деж щрагъэкIуэкIыну зэрыхьэзырыр. Ауэ а псори псалъэ къудейщ. «Сочи-2014» КъызэгъэпэщакIуэ комитетым и унафэщI Чернышенкэ Дмитрий зэрыжиIэмкIэ, Олимп, Паралимп Джэгухэр Урысейм и къалэ нэхъ дахэм щызэхэтыным пэрыуэфыну щхьэусыгъуэ лъэпкъ щыIэкъым.

ЩIыхуэр къыIахыжынущ

Урысей Федерацэм и Президент Медведев Дмитрий «Газпромым» унафэ хуищIащ Украинэм ираща газымкIэ щIыхуэу телъ псори къеIыхыжыным теухуауэ.

АР США-м и доллар меларди 2,4-рэ мэхъу. КъэралитIыр а IуэхумкIэ нэгъуэщIу зэгурымыIуэмэ, Украинэм щIыхуэр ипшыныжыным фIэкIа нэгъуэщI хэкIыпIэ къезымытыж Iэмал ткIийхэр «Газпромым» къигъэсэбэпыну хуит ящIащ. Абы щыгъуэми езы Украинэр хущIокъу и щIыналъэм пхрыкIыу Европэм газ зэрыIэрыхьэм пэкIуэж уасэу щIыхуэу телъ бжыгъэр зыщхьэщихыну. Къэгъэлъэгъуапхъэщ а доллар меларди 2,4-м дяпэкIэ хэхъуэ фIэкIа зэрыхэмыщIынур, илъэсыщIэр къэсыху псори ямыпшыныжмэ. 2009 гъэм щIышылэм и 1-м щыщIэдзауэ Урысейм и газыр Украинэм ирищэнущ доллар 400-кIэ. Ар иджы щыIэ уасэхэм нэхърэ куэдкIэ нэхъ лъапIэщ.

ЕгъэджакIуэхэр арэзыкъым

Франджым зыкъыщаIэтащ егъэджакIуэхэм. Махуэкум абы щекIуэкIащ цIыху мини 100-м щIигъу зыхэта забастовкэ.

АХЭР арэзыкъым къэрал унафэщIхэм егъэджэныгъэ IэнатIэм щылажьэхэм я бжыгъэр ягъэмэщIэну мурад зэращIамкIэ.

Къулыкъур къызыхуагъанэр

США-м и газетхэм зэратхымкIэ, нобэрей унафэщIхэм ящыщу Обамэ Барак и гупым хэту лэжьэнур зы цIыхущ.

Ар США-м зыхъумэжыныгъэмкIэ и министр Гейтс Робетщ.

КъаутIыпщыжрэ?

Гуантанамэ щаIыгъ тутнакъхэр щхьэхуит къэщIыжын хуейуэ США-м и судым япэу унафэ къищтащ.

АХЭР цIыхуитху мэхъу, Алжирым щыщхэщ. «Унэ Хужьым» и администрацэр егъэлеяуэ арэзыкъым апхуэдэ унафэ США-м и Федеральнэ судым къызэрищтамкIэ, а тхур терроризмэм и Iуэхухэм хэтауэ къалъытэри.

(ИТАР-ТАСС).

Мы махуэхэм

ЩэкIуэгъуэм и 22, *щэбэт*

♦Илъэси 100 и пэ (1908 - 1980) къалъхуащ Иванов В.Е. Ар Совет къэралыгъуэм и щIэныгъэлI-металлург цIэрыIуэу, СССР-м и АН-м и член-корреспонденту щытащ. 1972 гъэм абы къыхуагъэфэщат СССР-м и Къэрал саугъэтыр.

♦Илъэс 95-рэ и пэ (1913 - 1999) къалъхуащ Латышев Н.Г., Урысейм и топджэгу судьяуэ, ФИФА-м и арбитру щытар. 1943 - 1973 гъэхэм лэжьащ судьяхэм я Союзпсо коллегием и унафэщIу.

♦Илъэс 45-рэ и пэ США-м и Техас штатым щыщ Даллас къалэм щаукIащ Кеннеди Джон, а къэралым 1961 - 1963 гъэхэм и 35-нэ президенту щытар.

♦**Дыгъэр къыщIэкIащ сыхьэти 7-рэ дакъикъи 9-м, къухьэжынущ сыхьэт 16-рэ дакъикъэ 36-м.**

♦**Махуэм и кIыхьагъщ сыхьэти 9-рэ дакъикъэ 27-рэ.**

ЩэкIуэгъуэм и 23, *тхьэмахуэ*

♦Илъэс 70 и пэ (1938) Башкир АССР-м и Совет Нэхъыщхьэм и Президиумым и унафэкIэ, латин алыфбейм тещIыхьа башкир тхыбзэр урыс хьэрфхэмкIэ зэрахъуэкIауэ щытащ.

♦ЩэкIуэгъуэм и 23-26 махуэхэм Москва и урысейпсо гъэлъэгъуапIэм щызэхэтынущ «Автозима-2008» зи фIэщыгъэцIэ дунейпсо еплъыныгъэр. Абы щагъэлъэгъуэнущ щIымахуэм автомашинэр нэхъыфIу зыгъэлажьэ хьэпшыпхэр.

♦Илъэси 110-рэ и пэ (1898 - 1967) къалъхуащ Малиновский Р.Я. Ар Совет Союзым и Маршалу щытащ, Хэку зауэшхуэм щыгъуэ фронтым и IэнатIэ нэхъ гугъухэм армэ зэмылIэужьыгъуэхэм я унафэ щищIащ. 1957 - 1967 гъэхэм СССР-м зыхъумэжынымкIэ и министру лэжьащ. Совет Союзым и ЛIыхъужь цIэ лъапIэр тIэу (1945, 1958) къыхуагъэфэщащ.

♦**Дыгъэр къыщIэкIынущ сыхьэти 7-рэ дакъикъи 10-м, къухьэжынущ сыхьэт 16-рэ дакъикъэ 35-м.**

♦**Махуэм и кIыхьагъщ сыхьэт 16-рэ дакъикъэ 25-рэ.**

ЩэкIуэгъуэм и 24, *блыщхьэ*

♦Илъэс 250-рэ и пэ (1758) къызэIуахащ Москва и университетым хыхьэ медицинэ факультетыр. 1990 гъэм щыщIэдзауэ ар Сеченов И.М. и цIэр зезыхьэ медицинэ академиещ.

♦ЩIышылэм и 24 - 30-хэм «Театрымрэ сабийрэ» зи фIэщыгъэцIэ урысейпсо тхьэмахуэр ягъэлъапIэ. Ар 1974 гъэ лъандэрэ ягъэзащIэ Iуэхугъуэщ.

♦ЩIышылэм и 24 - 30-хэм Москва щекIуэкIынущ «Новые имена» зи фIэщыгъэцIэ, музыкант ныбжьыщIэхэм я дунейпсо зэхьэзэхуэ.

♦**Дыгъэр къыщIэкIынущ сыхьэти 7-рэ дакъикъэ 12-м, къухьэжынущ сыхьэт 16-рэ дакъикъэ 34-м.**

♦**Махуэм и кIыхьагъщ сыхьэти 9-рэ дакъикъэ 22-рэ.**

ПлIанэпэр зыгъэхьэзырар **ГЪУЩIО Зарифщ.**

●КъБР-м и Правительствэм

Ди щIыпIэм и зыгъэпсэхупIэхэм зэрызаужьынур яубзыху

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм иджыблагъэ иригъэкIуэкIа зэIущIэм щыдаIыгъащ республикэм и курорт-рекреацэ комплексым зэрызиужьыну Концепцэр. А документыр къыхилъхьащ КъБР-м экономикэ зыужьыныгъэмрэ сатумкIэ и министр Мусуков Алий.

МЫ ЗЭМАНЫМ республикэм и курорт-рекреацэ IэнатIэм зэуэ цIыху мин 13-м зыщагъэпсэху. Туристхэр Урысейм и щIыналъэ зэмылIэужьыгъуэхэм, нэгъуэщI къэралхэм къокI.

Мусуков Алий зэрыжиIамкIэ, курорт-рекреацэ комплексым 2007 гъэм къыIэрыхьа хэхъуэр 2006 гъэм елъытауэ и Iыхьэ тхуанэкIэ нэхъыбэ хъуащ икIи сом мелуан 877,7-м нэсащ. Гъэ кIуам туризмэм и IэнатIэм къыбгъэдэкIыу бюджет лIэужьыгъуэ псоми налогыу сом мелуани 113,6-рэ халъхьащ. Ари 2006 гъэм елъытауэ процент 18-кIэ нэхъыбэщ. КъБР-м и бюджет зэгуэтым и закъуэ сом мелуан 45-рэ Iэрыхьащ. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и бюджетым и хэхъуэ Iыхьэм халъхьа ахъшэр процент 21-кIэ нэхъыбэ хъуащ.

Курортым и экономикэм и щытыкIэм и гугъу щищIым министрым къыхигъэщащ ди зыгъэпсэхупIэхэм я лэжьыгъэм къыпэкIуэ фейдэр зэрымащIэр. Мы IэнатIэм хиубыдэ предприятэхэр КъБР-м и республикэ бюджетым къыIэрыхьа налог ахъшэм зэрыхэувар процента 2 къудейкIэщ. Абы къыхэкIыу иджыпсту къалэн нэхъыщхьэ дыдэхэм ящыщщ фейдэшхуэ къэзылэжь цIыху куэдым зыщагъэпсэху икIи республикэм и социально-экономикэ зыужьыныгъэм зэрыхуэфэщэнкIэ хэтын рекреацэ комплекс зэтегъэувэныр.

ЗэIущIэр зыхэплъа Концепцэм къызэрыщыгъэлъэгъуамкIэ, КъБР-м къыщызэрагъэпэщын хуейщ дунейпсо мардэхэм къитIасэ «Iуащхьэмахуэ лъапэ» бгы-рекреацэ комплексыр, «Джилы-Су» турист рекреацэ комплексыр. Апхуэдэу къагъэщIэрэщIэжынущ федеральнэ мыхьэнэ зиIэ Налшык курортыр. ЩIэныгъэм и иджырей ехъулIэныгъэхэмрэ узыфэхэм зэреIэзэ Iэмал пэрытхэмрэ санаторэ-курорт IэнатIэм къыщагъэсэбэпыну, Аушыджэр, Тамбукъан псы хущхъуэхэмкIэ Iэзэ комплексхэм я зэфIэкIыр къаIэтыну, «Безенги» альпинист комплексыр, «Шэджэм псыкъелъэхэр», «Гуэл щхъуантIэхэр», «Нартсанэ ауз», «Балъкъэр Ипщэ», «Шэджэм Ипщэ» дунеяплъэ-турист комплексхэр ирагъэфIэкIуэну я мурадщ.

Курорт-рекреацэ комплексым и IуэхущIапIэу къэралым IэщIэлъхэр, абыхэм ягъэзащIэ къалэнхэм тету къагъэсэбэпыну хуагъэувынурэ, илъэс куэдкIэ ахэр зыгъэлэжьэфынухэм иратынущ. Апхуэдэу мы зэманым къэув Iуэхухэм ящыщщ санаторэ-курорт Iуэхутхьэбзэхэм я урысейпсо рынокым республикэр нэхъ быдэу хэувэн папщIэ маркетинг Iуэхухэр зэхэлъхьэнымрэ ахэр гъэзэщIэнымрэ. КъызэралъытэмкIэ, апхуэдэ лэжьыгъэхэм я фIыщIэкIэ КъБР-м и бюджет зэгуэтым къыIэрыхьэ налогхэр нэхъыбэ щIынымкIэ зыхуеину Iэмалхэр къызэрагъэпэщыфынущ.

Министрым зэрыжиIамкIэ, Концепцэм къигъэувхэр зэрагъэзащIэм и фIыщIэкIэ федеральнэ мыхьэнэ зиIэ Налшык санаторэ-курорт комплексым илъэс къэс сом меларди 2,2 - 2,5-м нэс къилэжьу щIидзэнущ, абы къыхэкIыну налогыр сом мелуани 300-м нэблэгъэнущ. Мы IэнатIэм щылажьэхэм я бжыгъэри 850-м щIигъунущ.

Iуащхьэмахуэ лъапэ и щIыналъиплIым (Iуащхьэмахуэ, Чипер-Азау, Чегет, Юсеньги щIыпIэхэм) зэрызаужьынум и фIыщIэкIэ 2020 гъэм ирихьэлIэу зэуэ зызыгъэпсэху туристхэм я бжыгъэр 25000-м нагъэсыфынущ, Iуащхьэмахуэ лъапэ къриубыдэу турист IэнатIэм цIыху 12000-м нэблагъэ, абы къедзылIа адрей IэнатIэхэм цIыху 15000 лэжьапIэкIэ къыщызэрагъэпэщыфынущ.

Правительствэр зыхэплъа Концепцэм къыщыгъэлъэгъуащ Iуащхьэмахуэ бгым и дыгъэмыхъуэ джабэм, Джилы-Су щIыпIэм деж, псори зэхэту гектар 700 хуэдиз хъу щIыналъэу 7-м ухуэныгъэхэр щрагъэкIуэкIыну зэрамурадыр. Мыбы кIапсэ гъуэгуу 17, фейдэшхуэ къэзылэжь хьэщIэщ комплексхэр щащIынущ, лыжэ къэжыхьыпIэу километр 200 хуэдиз хашынущ. Мы щIыпIэм зэуэ цIыху 10000-м нэблагъэм зыщагъэпсэхунущ, абыхэм Iуэхутхьэбзэ зэмылIэужьыгъуэхэр цIыху 5000-м хуащIэнущ. КомплексыщIэм гъэ къэс сом меларди 5-м къыщыщIэдзауэ сом меларди 8-м нэс къыIэрыхьэнущ. Зи гугъу тщIы кластерым хиубыдэ предприятэхэм илъэсым тещIыхьауэ сом мин 900-м щIигъу бюджет зэмылIэужьыгъуэхэм халъхьэнущ, езыхэм фейдэуэ сом мелард 1,5-м къыщыщIэдзауэ сом меларди 3-м нэс къаIэрыхьэнущ.

КъБР-м и Президентымрэ Правительствэмрэ я пресс-IуэхущIапIэ.

●Хъыбар гуапэ

Удзыфэхэм я партым и унафэщI УнащIэ Джем

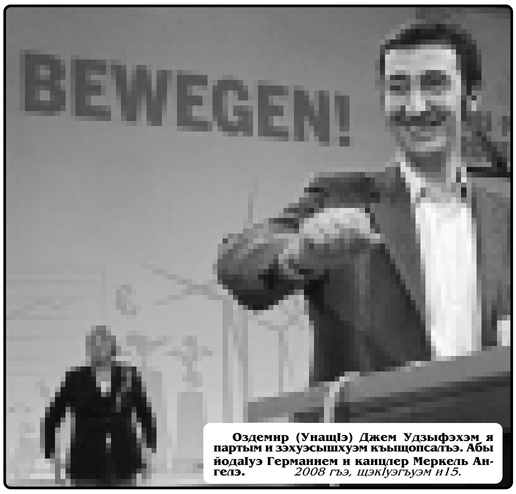

Оздемир (УнащIэ) Джем Удзыфэхэм я партым и зэхуэсышхуэм къыщопсалъэ. Абы йодаIуэ Германием и канцлер Меркель Ангелэ. *2008 гъэ, щэкIуэгъуэм и15.*

Германием и тхыдэм иджыри къэс къыщымыхъуауэ лъэпкъкIэ мынэмыцэ цIыхум къулыкъу лъагэ къылъысащ: Удзыфэхэм я партым (ар ящыщщ а къэралым и парт пэрытхэм) и зэхуэсышхуэу щэкIуэгъуэм и 15-м Эрфурт къалэм щекIуэкIам унафэщIу щыхахащ Оздемир (УнащIэ) Джем. Адыгэ щIалэм Iэ хуаIэтащ партым хэтхэм я процент 79,2-м.

АДЫГЭ хэхэсхэм я щIэблэ УнащIэ Джем Германием хыхьэ Швабие щIыналъэм 1965 гъэм къыщалъхуащ. Абы и адэ-анэр Тыркум икIри ФРГ-м лэжьакIуэ кIуауэ щытащ лIэщIыгъуэ блэкIам и 60 гъэхэм я пэщIэдзэм. Баден-Вюртемберг щIыналъэм хыхьэ Ройтлиген къалэм дэт Лютеран колледжым социологие IэщIагъэ щызэзыгъэгъуэта щIалэр Германием и Бундестагым (1994 гъэ лъандэрэ), Европарламентым (2004 гъэм щегъэжьауэ) я депутатщ. Дызэрыт илъэсым и пэщIэдзэм Адыгэ щэнхабзэм и махуэхэр Европарламентым щегъэкIуэкIынымкIэ пщэрылъ зыхьахэм УнащIэ Джем яхэтащ. Апхуэдэу ар жыджэру ядолажьэ Германием щыIэ Адыгэ Хасэхэм я федерацэми.

Куэдым телъыджэ ящыхъуа текIуэныгъэм иужькIэ, Париж къыщыдэкI «Фигаро» газетым зэритхымкIэ, УнащIэ Джем хэхакIуэхэм зэрызахуигъэза псалъэхэм къыхигъэщащ зыщыщ щIыпIэм емылъытауэ псоми ягъуэт Iэмалхэр щызэхуэдэ жылагъуэм хэпсэукIыну зэрыхуейр. Адыгэхэм я мызакъуэу, УнащIэм и зэфIэкIым хуабжьу щыгуфIыкIащ Тыркум щыпсэу и «хэкуэгъухэри», США-м и президентыщIэ Обама Барак и текIуэныгъэм хуагъадэу.

НЫБЭЖЬ Таисэ.

Я зэфIэкIыр ягъэлъэгъуауэ

Ди газетым зэрытетащи, щэкIуэгъуэм и 17 -18 махуэхэм Москва щекIуэкIащ ЩIэныгъэ езыгъэгъуэт IэнатIэм зегъэужьынымкIэ федеральнэ институтым егъэджэн IуэхукIэ лъэпкъхэр зыIууэ гугъуехьхэмкIэ и центрым къызэригъэпэща зэхьэзэхуэр. Абы ди республикэм икIыу кIуа егъэджакIуэитIым ехъулIэныгъэфIхэр зыIэрагъэхьауэ къокIуэж.

АНЭДЭЛЪХУБЗЭР езыгъэджхэм я етIуанэ урысейпсо зэпеуэм япэ увыпIэр къыщихьащ Бабугент курыт еджапIэм балъкъэрыбзэмрэ литературэмкIэ и егъэджакIуэ Джангуразовэ Лизэ. Аращ урысейпсо зэхьэзэхуэм и саугъэт нэхъыщхьэр зыхуагъэфэщар.

Сэрмакъ дэт 2-нэ курыт школым адыгэбзэмрэ литературэмкIэ и егъэджакIуэ, «Си бзэ - си псэ, си дуней» зэпеуэм и лауреат Мэшыкъуэ Iэсият «ЕгъэджакIуэ-къэхутакIуэ» унэтIыныгъэм пашэ щыхъуащ. Апхуэдэу ахэр хэтащ институтым къызэригъэпэща щIэныгъэ-практикэ конференцым.

НЭЩIЭПЫДЖЭ Замирэ.

Узэщэ нэхърэ узэтэ.

Италием хыхьэ Милан къалэм апхуэдэ фIэщыгъэцIэ иIэу зэIущIэшхуэ щекIуэкIащ. Iуэхугъуэ зэмылIэужьыгъуэхэр къызэщIэзыубыдэ зэхыхьэм щыщ Iыхьэу щытащ Милан и сурэтыщIхэм я гъэлъэгъуэныгъэр. Гуапэщ Милан щыпсэу ди хэкуэгъу ДыщэкI Мурат абы зэрыхэтар.

«ГИМН созидания» гъэлъэгъуэныгъэм хэта сурэтыщIу 100-м щIигъум щыщу 11-р зэхьэзэхуэ щIыкIэкIэ къыхахати, Мурат абыхэм ящыщ зы хъуащ.

Щэнхабзэм и къуэпсхэр

Гъэлъэгъуэныгъэр ягъэдэхащ Ла Скала театрым и уэрэджыIакIуэ Лампо Розеллэ, а театрым и цIыхубз хорым, «Зала» унагъуэ ансамблым, «Нефеш» трион. Абыхэм ягъэзэщIащ итальян, инджылыз, журт, испан уэрэдхэр.

БЛИЙ Даянэ.

КЪЭБЭРДЕЙ

■ ДифI догъэлъапIэ ■ Гъуазджэ ■ Репортаж ■ Спорт ■ Малъхъэдис

Щэбэт къыдэкIыгъуэ

Автобус зэпыщIэныгъэхэр

АБХЪАЗ. ***Шыщхьэlум лэжьэн щIидзащ Сочирэ Сыхъумрэ зэпызыщIэ автобус маршрутым.***

ИУЖЬРЕЙ илъэсхэм цIыхухэм Iэмал яIакъым машинэкIэ Сочи къалэм икIыу Сыхъум занщIэу кIуэну. Иджы автобус зэпыщIэныгъэр зэтраублэжащ, къэрал гъунапкъэхэр щызэпаупщIыкIи чэзум памыгъаплъэу къапщытэри благъэкI.

Маршрутым автобусу тху тетщ, километри 155-рэ зи кIыхьагъ гъуэгуанэр абыхэм сыхьэтищ хуэдизкIэ зэпач, гъуэгупщIэр зэрыхъур соми 126-рэщ.

Спортсменым ехъуэхъуу

АДЫГЕЙ. ***Санкт-Петербург самбэмкIэ иджыблагъэ щекIуэкIа дунейпсо чемпионатым республикэм и спортсмен Ристэ Мурат килограмм 68-рэ зи хьэлъагъхэм я деж дыщэ медаль къыщихьащ. Адыгейм и Президент ТхьэкIушынэ Аслъэнджэрий щIалэм ехъуэхъуащ.***

«АДЫГЕЙР ирогушхуэ ди республикэм и гъэсэным и цIэкIэ Урысей Федерацэм и ныпыр спорт утыкушхуэм зэрыщаIэтам. Апхуэдэуи Мурат и текIуэныгъэр ди дежкIэ гуфIэгъуэ тIуащIэщ. Ар ирихьэлIащ Урысей самбэр илъэс 70 щрикъум. А спорт лIэужьыгъуэм и зыужьыныгъэм ди спортсменхэм халъхьэныгъэ куэд хуащIащ», - дыкъыщоджэ ТхьэкIушынэм и хъуэхъу тхылъым.

Ди хэгъуэгу республикэхэм

Фигу къэдгъэкIыжынщи, Санкт-Петербург щекIуэкIа дунейпсо чемпионатыр къызэIуихыну къызэгъэпэщакIуэхэм дзыхь ирагъэзащ самбэмкIэ 11-рэ дуней псом и чемпион хъуа, Адыгейм Физкультурэмрэ спортымкIэ и комитетым и унафэщI Хьэсанэ Мурат.

Машинэ псынщIэхэмкIэ къызэрагъэпэщ

КЪЭРЭШЕЙ-ШЭРДЖЭС. ***Республикэм и президентым и пресс-IуэхущIапIэм къызэритамкIэ, къэрал зэгурыIуэныгъэм ипкъ иткIэ, Къэрэшей-Шэрджэсым иджыблагъэ къыIэрыхьащ автомобили 134-рэ.***

АБЫХЭМ ящыщу 99-р Хэку зауэшхуэм и ветеранхэм иратащ, адрей 35-р нэгъуэщI ныкъуэдыкъуагъэ зиIэхэм трагуэшащ. Автомашинэхэм я пIэкIэ ахъшэр нэхъ къэзыщта ветеран 28-м федерал бюджетым къыхэкIыу сом мини 100 зырыз иратащ.

КъШР-м Лэжьыгъэмрэ социальнэ зыужьыныгъэмкIэ и министерствэм къызэритамкIэ, я узыншагъэкIэ автомобиль хуэныкъуэу 2005 гъэм и щIышылэм ирихьэлIэу чэзум щыта ветеран псоми я лъэIур хуагъэзэщIащ.

ХЬЭЩЫКЪУЕЙ Олег.

«Адыгэ псальэр» къыфIэрыхьэну фыхуеймэ

Ди щIэджыкIакIуэ лъапIэхэ!

Фигу къыдогъэкIыж 2009 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм къыфIэрыхьэну газетхэм, журналхэм Iэ тедзэныр зэрекIуэкIыр. Илъэс ныкъуэм ди газетым и уасэр сом 356-рэ кIэпIейкIи 10-рэщ. «Адыгэ псалъэм» Iэ щытевдзэ хъунущ республикэм и пощт IуэхущIапIэ псоми.

Ди индексыр 51531

Уэлджыр Мушэхьид и гъуэгуанэ купщIафIэ

Егъэджэнри щIэныгъэ-къэхутэныгъэ лэжьыгъэри зэуэ зэдэпхьыну зэрыгугъур куэдым ящIэ. Абыхэм ящыщ дэтхэнэми къаруушхуэ, лъэкIыныгъэ ин, зыхэщIыкI куу уиIэу убгъэдэтын хуейщ. Нэхъ гугъужщ а IэнатIэхэм ящыщу дэтхэнэми ехъулIэныгъэхэр щызыIэрыбгъэхьэфу, пщIэрэ щIыхьрэ уиIэу илъэс куэдкIэ упэрытыну. Апхуэдэ зэфIэкI лъагэ иIэщ ди тхыгъэр зытеухуа Уэлджыр Кушбий и къуэ Мушэхьид. Ар КъБР-м мэкъумэшымкIэ щIыхь зиIэ и лэжьакIуэщ, щIэныгъэхэм я докторщ, профессорщ, РАЕН-м и академикщ. Илъэс 55-рэ хъуауэ зи гугъу тщIа IэнатIэхэр екIуу, ныкъусаныгъэншэу зыдехь Мушэхьид. Къэхъуакъым ар и щIалэгъуэм къыхиха IэщIагъэм щыхущIегъуэжа, и лэжьыгъэ хьэлэмэтхэм щытезэша.

УЭЛДЖЫРЫР 1933 гъэм щэкIуэгъуэм и 22-м Жэмтхьэлэ (Къуэжьыкъуей Ипщэ) къуажэм къыщалъхуащ. Курыт школыр ехъулIэныгъэкIэ къиуха нэужь, щIалэщIэр щIэтIысхьащ Осетие Ищхъэрэ къэрал мэкъумэш институтым икIи щытхъу иIэу абы щеджащ. Къуажэдэс щIалэ цIыкIум и дежкIэ, дауи, тынштэкъым уи благъэ, Iыхьлыхэм уапэIэщIэу хамэ щIыпIэ ущыIэныр. Й адэр зауэм хэкIуадэри, и анэ Джэзэ хуейуэ къыхуэнат сабииплI: хъыджэбзищрэ зы щIалэрэ. Ахэри зэрымытыншыр ищIэрт Мушэхьид, абыхэм я дежкIи къэгупсысэрт.

Абы и дежкIи и гъусэу еджэ щIалэхэм я дежкIи гуфIэгъуэ махуэшхуэ пэлъытэт и анэр матэ хьэлъэ иIыгъыу къащыхуэкIуэ зэзэмызэр. Джэзэ езыр хущIыхьэгъуэ имыIэу, зауэшхуэм фызабэ ищIа адрей бзылъхугъэ минхэми хуэдэу, колхоз губгъуэм жэщи махуи итт. АрщхьэкIэ, дауэ ищIми, щIалэ закъуэм деж и лъэр нихусыфырт. Къуэм анэIэкIэ игъэхьэзыра гъуэмылэ мащIэр иригъэшхмэ, абы зы жэщ бгъэдэсмэ, и гур псэхужауэ хъыджэбзищым къахыхьэжырт Джэзэ.

Апхуэдэурэ еджащар. 1958 гъэм щIэныгъэ нэхъыщхьэ зэрызэригъэгъуэтамкIэ дипломыр IэщIэлъу Мушэхьид щалъхуа щIыпIэм къигъэзэжащ. Япэу абы лэжьэн щыщIидзащ а лъэхъэнэм хуабжьу цIэрыIуэу щыта «Джылахъстэней» племсовхозым. ЩIэныгъэ куу зыбгъэдэлъ зоотехник нэхъыщхьэм лэжьыгъэм и къызэгъэпэщыкIэм щIэ куэд хилъхьащ.

ЗэфIэкI инхэр къызыкъуэкIыу хуежьа IэщIагъэлI жыджэрым гу лъамытэу къэнакъым. Мыгувэу ар ирагъэблэгъащ Аруан куейм мэкъумэшым зегъэужьынымкIэ и IэнатIэм и директору. Абдежми унафэщI щыпкъэу зыкъыщигъэлъэгъуащ Уэлджырым. Лэжьыгъэм щIыгъуу абы иригъэкIуэкIырт къэхутэныгъэ хьэлэмэтхэри. Абыхэм я лъабжьэр нэхъри щIигъэбыдэн, бгъэдэлъ зэфIэкIхэм адэкIи хигъэхъуэн папщIэ, Мушэхьид мурад ищIащ аспирантурэм щIэтIысхьэну. Ар къехъулIащ абы икIи мэл лъэпкъыфIхэр къэгъэхъуным теухуауэ игъэхьэзыра кандидат диссертацэр 1965 гъэм ехъулIэныгъэкIэ КъБКъУ-м щыпхигъэкIащ. А унэтIыныгъэм тещIыхьауэ щытащ Уэлджырым и доктор диссертацэри. Жылагъуэм, щIэныгъэлIхэм я деж пщIэ щызыгъуэта а лэжьыгъэ хьэлэмэтым къыщыхьа Iуэхугъуэ куэд нобэ мэкъумэш IэнатIэм къыщагъэсэбэп. Ахэр хуэунэтIащ абы зегъэужьыным, хьерышхуэ къитыным.

Уэлджырым и мурадхэр, гупсысэ пэрытхэр тхылъымпIэм къыщигъэлъагъуэ къудейкъым, атIэ ар езыр абыхэм щолэжь республикэм и хозяйствэ щхьэхуэхэм. Мушэхьид и лэжьыгъэхэр мызэмытIэу щагъэлъэгъуащ Союзпсо мэкъумэш еплъыныгъэм. 1987 гъэм къэхутакIуэм къыхуагъэфэщауэ щытащ «СССР-м и цIыхубэ хозяйствэм зиужьыным хуищIа хэлъхьэныгъэ хэмрэ зыIэригъыхьа ехъулIэныгъэ хэмрэ папщIэ» жэз медалыр. Апхуэдэу абы и псэ хьэлэл лэжьыгъэм къыпэкIуащ щIыхь, щытхъу тхылъхэр, дамыгъэ лъапIэхэр.

●ДифI догъэлъапIэ

ЩIэблэр егъэджэным, гъэсэным илъэс куэд лъандэрэ и гуащIэ ирехьэлIэ Уэлджырым. Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал мэкъумэш академием зэрыщригъаджэм къыдэкIуэу, абы и унафэм щIэту гъэхьэзыра хъуащ щIэныгъэхэм я кандидатхэр, докторхэр. Ар жыджэру ядолажьэ КъБР-м мэкъумэш хозяйствэмрэ ерыскъыпхъэхэмкIэ и министерствэм и IэщIагъэлIхэм, нэгъуэщI щIыналъэхэм я щIэныгъэлI пашэхэм. Уэлджырым и псалъэ Iущ щIэдэIуну, ар щIэхщIэхыурэ ирагъэблагъэ щIэныгъэ конференцхэм, симпозиумхэм, нэгъуэщI зэхыхьэхэм.

Апхуэдиз ехъулIэныгъэфI зиIэ щIэныгъэлI щыпкъэм и щIыбагъ унагъуэ дахи къыдэтщ. Адыгэ хабзэмрэ нэмысымрэ зэрылъ унагъуэм я нэхъыжьщ мыгувэу илъэси 100 ирикъуну Джэзэ. Ар щогуфIыкI и бынхэм, и къуэрылъху-пхъурылъхухэм я ехъулIэныгъэхэм. И къуэ закъуэм хуэфэщэн щIэблэ къызэрыщIэхъуэм ирогушхуэ.

Илъэс 75-р нобэ хуагъэлъапIэ Уэлджырым. Гъуэгуанэ купщIафIэ къэзыкIуа Мушэхьид гъащIэм гукъыдэж хузиIэ, жыджэрагъ зыхэлъ, ихъуреягъэкIэ щекIуэкI Iуэхухэм папщIэ жэуаплыныгъэ зыхэзыщIэ цIыху пэрытщ. Узыншэу псэуну, лъэпкъым ифI къызэрыкI Iуэхугъуэфхэм я зэхэублакIуэу иджыри кудрэ щытыну ди гуапэщ.

БЕЙЦIЫКIУ Хьэзешэ,
КъБКъУ-м и доцент.

●Ди сурэт гъэтIылъыгъэхэр

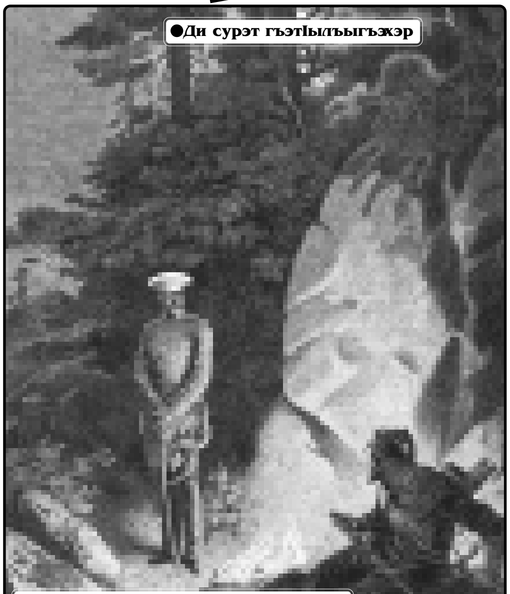

ХьэтIохъущокъуэ Исмел-Псыгъуэмрэ урыс офицерымрэ ШейтIан Iуащхьэм деж щызэхуозэ.
Гравюрэр XIX лIэщIыгъуэм ящIащ.

●Къуажэдэсхэр

Гупыр зыгъэгуп

Дызэрыщыгъуазэщи, зэхъуэкIыныгъэхэм я зэманым рынок зэхущытыкIэм и архъуанэм ирихьа промышленэ предприятэхэм ящыщу къелар куэд хъуркъым. А къэнахэми я нэхъыбэм зауужьыжыфыркъым. Ауэ щыIэщ рынок жыхуаIэм и хьэрис-кхъуэрисхэм къимыгъэландджэу, зи лэжьыгъэр екIэкIуэн дэнэ къэна, кIуэтэху хэзыгъахъуэу къэгъуэгурыкIуэ IэнатIэхэри. Апхуэдэщ Бахъсэн куейм щыIэ ПсыкIэху къуажэ цIыкIум дэт «Карат» чырбыш заводыр.

ПРЕДПРИЯТЭ мыиным и лэжьакIуэхэр зэрыхъур 65-ми, зы илъэсым нэхърэ къыкIэлъыкIуэм чырбышу ягъэхьэзырым хагъахъуэ зэпытурэ къокIуэкI. Псалъэм папщIэ, нэгъабэ и иджы хуэдэ зэманым ебгъапщэмэ, мин 300-м щIигъукIэ нэхъыбэ къыщIагъэкIащ.

Предприятэм и чырбышыр уасэ езэгъэрабгъукIэ имыщэмэ езым хуэдэхэм зэрадэмыхъунур заводым и унафэщIхэм къагуроIуэри, ар лъапIэ зэрамыщIыным хущIокъу.

Дауи, лэжьыгъэ тыншкъым чырбыш гъэжыныр. Абы къыхэкIыу акционер обществэм и унафэщIхэм ялъэкI къагъанэркъым лэжьакIуэхэр зыхуей хуэзэу я IэнатIэм пэрытын папщIэ. Псалъэм щхьэкIэ, я улахуэм хущIагъу зэпытщ. Абыхэм я мазэ хьэкъыр нэгъабэ ику иту сом 9200-рэ хъууэ щытамэ, дызэрыт илъэсым ар нагъэсащ сом 12400-м. ЛэжьапщIэр зэи ягъэгувэркъым, мазэм тIэу ят. Ар улахуэ хъарзынэщ хьэпшып къыщIэзыгъэкI, ерыскъыпхъэхэм, нэгъуэщI IэнатIэхэм елэжьхэм къалъысым еплъытмэ.

КъимыдэкIэ заводым дэтхэр пуду ягъашхэ, зэрылэжьэну щыгъынри къыхуащэху. «Карат» ООО-м сыт щыгъуи и пIалъэм ет налогхэр, пенсэ, страховой фонд хуэдэхэм яхуигъэхьын хуей ахъшэр, газ, электрокъару уасэхэр.

Шэч хэлъкъым, дэтхэнэ зы IуэхущIапIэми и лэжьыгъэр кIуэтэн папщIэ, зым Iэпыхур зым къиштэжу, гупыр зэкъуэмыту хъунукъым. Абы и лъэныкъуэкIэ мы акционер обществэм щылажьэхэр хуэарэзыщ илъэс 23-рэ хъуауэ заводым и унафэщI, зи IуэхущIафэ дахэхэм папщIэ «Къэбэрдей-Балъкъэрым щIыхь зиIэ и ухуакIуэ» цIэ лъапIэр, Парламентым и щIыхь тхылъыр, нэгъуэщI дамыгъэ зыбжани зыхуагъэфэща, гупыр зылI и быну зэкъуэзыгъэувэн зыхузэфIэкIа Сосналы Анатолэ.

- Ди IэнатIэр зы мэскъалкIэ къэдмыгъэтIэсхъауэ долажьэ,- жеIэ Анатолэ.- ГуфIэгъуи гузэвэгъуи зэдэдгуэшу дыкъызэдогъуэгурыкIуэ. Ди лэжьакIуэхэм я нэхъыбэр илъэс 20-30 хъуауэ зи IэнатIэм пэрыт гупщ, щхьэж зи къалэныр тэмэму зыгъэзащIэщ. Псоми я цIэ къидмыIуэфми, къыхэзгъэщыну сыхуейт ордензехьэ Бещто Хьэсэн, Щоджэн Анзор, Лу Ямыдэ, ФIэщмыхъу Ольгэ, Темрокъуэ Рашид, си къуэдзэу лажьэ Къардэн Хьэсэн сымэ. Ди Iуэхур зэтеувауэ екIуэкIми, щыIэщ дызыгъэпIейтей, дызыгъэгузавэ. Псом ящхьэу - цIыхур зыщIэсын псэупIэ унэу ящIым зэрыхэщIарщ. Пэжу, иужь илъэситI-щым еджапIэхэр, сабий садхэр, сымаджэщхэр нэхъыбэу зэраухуэм дигъэгуфIэми, цIыху къызэрыгуэкIхэм щхьэкIэ фэтэр нэхъыбэ ящIыну дыхуейт.

КъимыдэкIэ, дегъэгузавэ газ, электрокъару, дагъэгъэсыныпхъэ уасэхэр кIуэтэху зэрыдэуейм. Уеблэмэ газым щхьэкIэ дгъэкIуэдым зымащIэкIэ щIедгъэгъуамэ, а етт хабзэм хуэдэу зырэ ныкъуэкIэ нэхъыбэ тIах.

Сосналы Анатолэрэ и дэрэгъухэмрэ щытхъу ин яхуэфащэщ гъэ кIуам зэфIагъэкIа Iуэху щхьэпэм папщIэ. КъамыгъэсэбэпыжУ я пщIантIэм дэт унэшхуэр спорт зэхьэзэхуапIэ ящIащ. Иджы абы къуадэжэс ныбжьыщIэ 50-м щIигъум тхьэмахуэм зыбжанэрэ зыщагъасэ, бэнэнымкIэ спорт зэмылIэужьыгъуэхэр щрагъэкIуэкI. «Карат» ООО-м и унафэщIхэм къагуроIуэ сабийр уэрамым хьэулейуэ дэмытын, Iуэху мыхъумыщIэхэм пэIэщIэу щытын папщIэ спортыр зэрыIэмалыфIыр.

МЫЗ Ахьмэд.

●Гъуазджэ

Лъэр щIэзыгъэкI пшынауэ, гур зытхьэкъу уэрэдус

Дунейм щIыпIэ куэд къытена къыщIэкIынкъым Сэхъу Хьэсэн «Кабардинка» къэрал академическэ къэфакIуэ ансамблым и артистхэр щимыгъэджэгуауэ. Къэдбжыну щIэддзат а ансамблыр здэщыIа къэралхэри, плIыщIым нызэрыхьэсащ. Ауэ абыхэм яхэтщ ар мызэ-мытIэу здэщыIахэри.

Сэхъу Хьэсэн пшынэр егъэбзэрабзэ.

- Ди нэ къыхуикIыу дыздэмыкIуэу къэнар къэралитIщ, - жеIэ Хьэсэн. - Ар Китаимрэ Мысырымрэщ (Египетымрэщ).

Апхуэдиз къэралми, СССР-м хэта республикэхэми, Урысей Федерацэм и щIыналъэ куэдми Iэгуауэшхуэ къыхуаIэту ди ансамбль пажэр илъэс 30-м нэскIэ зыгъэджэгуа Сэхъу Хьэсэн дунейм къытехьэри, махуэ бжыгъэ нэхъ дэмыкIыу и анэ ФатIимэт зэуэзэпсэу дунейм ехыжауэ щытащ. Илъэс ныкъуэ дэкIри, и адэ Сэрэбий и щхьэгъусэм кIэлъыкIуэжащ.

Бынхэм я нэхъыщIэ Хьэсэн пшынауэ зэрыхъуар гъэщIэгъуэнщ. Абы и шыпхъуищри пшынауэт. Iэпэ пщыкIущ телъу яIэ адыгэ пшынэ цIыкIум ахэр щеуэкIэ, щIалэ цIыкIур ехъуапсэрт, ауэ я Iэмэпсымэм ирагъэIусэртэкъым. Щысхьым и закъуэтэкъым, зэшыпхъухэм яфIэфIтэкъым ар пшынауэ хъуну, къуэш нэхъыжьым идэхххэртэкъым. Хьэсэн и Iэпэлъапэр шхэрт пшынэм еуэну. Ар къидыгъуурэ зэригъэшхыу щIидзащ, итIанэ зыгуэрхэр къригъэкIыф хъуащ. Дихьэхыпэу хуежьа иужь, пшынэр Бахъсэн псыхъуэ ихьурэ абы щеуэу къиублащ.

- Зэгуэр пшынэр сIыгъыу къуажэ клубым сыкIуат, - жеIэ Хьэсэн. - Абы и унафэщI Сэбан Уэс си пшынэ еуэкIэр зэрызэхихыу, «Алыхь, уэ зыгуэр къыпхэкIынум», - жиIащ.

ЩIалэ цIыкIур Сэбаным Налшык ешэ икIи цIыхубэ хорым и унафэщIу щыта НэхулъащIэ Мыхьмуд и цIыхугъэти, игъэсэну абы ирет. Мыбы Хьэсэн и Iэзагъэм щыхигъэхъуауэ, пшынэми нэхъыфIу еуэ хъуауэ 1967 гъэм Бахъсэн ЩэнхабзэмкIэ унэм щылэжьэну ягъакIуэ. Илъэс 15 фIэкIа ныбжь зимыIэ ныбжьыщIэр къэфакIуэ ансамблым и пшынауэ мэхъу.

- ИгъащIэкIэ сигу икIыжынкъым абы щыгъуэ ЩэнхабзэмкIэ унэм и лэжьакIуэ Бахъуэ БетIал къысхуищIар, - игу къегъэкIыж Хьэсэн. - Ар зыхэмызагъэ IэнатIэ гъуазджэм иIэтэкъым. Iэзэу Iэпэпшынэм еуэрт, дахэу къафэрт, актер гъуэзэджэу театрым щыджэгурт, сурэт екIухэр ищIыфырт. Ар Iэпэпшынэм, сэ пшынэм дызэдеуэурэ фIыуэ згъэбзэрабзэу сригъэсат.

1969 гъэм республикэм пшынауэхэм я зэпеуэ щрагъэкIуэкIат. Абы Сэхъум япэ увыпIэр щеубыдри, «Кабардинка» къэфакIуэ ансамблым пшынауэу ящтэ. Хьэсэн гупым дэлэжьэн щIидзат дыгъэгъазэм и 12-м, къыкIэлъыкIуэ махуэм Азие Курытым и щIыпIэхэм концерт щатыну гъуэгу теувахэт.

Къуэдз Iэбубэчыррэ ДыщэкI ФатIимэрэ я гъусэу «Кабардинка» ансамблыр илъэс зыбжанэкIэ игъэджэгуауэ, Хьэсэн дзэм ираджауэ щытащ. Къулыкъу щищIэми абы пшынэр и Iэпэгъуащ. И хэкум къигъэзэжа нэужь, пшынауэ щIалэр Бахъсэн аргуэру ирагъэблагъэ. Аращ щхьэгъусэ хуэхъуа КIэбышэ Iэнисэт къыщицIыхуари. Куэд дэмыкIыу республикэм и автоуправленэм и унафэщI Хъурей Феликс «Ашэмэз» ансамблым и пшынауэ лэжьыгъэр къыхуегъэлъагъуэ, Iэниси абы къэфакIуэу хохьэ.

- Хъурейр икъукIэ лIы губзыгъэщ, - жеIэ Хьэсэн. - И лэжьыгъэр къэралым щынэхъыфIу зэрызэтриухуам къыдэкIуэу, ансамбль цIэрыIуэхэм къакIэрымыхуу «Ашэмэз»-ыр иIыгът, дызыхуей псори, автобус нэгъунэ, диIэжу. Си гъащIэр фэтэр сыщIэсу къесхьэкIыурэ, абы уни къызитат. ФIыщIэшхуэ хузощI а цIыху емызэшыжым.

1982 гъэм Сэхъур аргуэру «Кабардинка» ансамблым яшэж, нобэр къыздэсми абы и пшынауэщ. И щхьэгъусэ Iэниси иджыри къэс а ансамблым щылэжьащ къэфакIуэхэр зыхуейхэмкIэ къызэригъэпэщу.

Сэхъу Хьэсэн «Кабардинкэ»-р зэригъэджэгум и мызакъуэу, макъамэ дахэхэри етх. Апхуэдэхэщ, псалъэм папщIэ, «Къуэш къафэр», «КIуэрирэ и къафэр», нэгъуэщI куэди. Ансамблым хэтхэм я къэфэкIэр зэлъытар макъамэ Iэмэпсымэ еуэкIэрщ. Ар фIыуэ къагуроIуэ Хьэсэни абы и гъусэу пшынэр зыгъэбзэрабзэ, УФ-м щIыхь зиIэ и артист ХьэпащIэ Заудини, оркестрым хэт адрейхэми.

Сэхъур пшынауэ Iэзэ къудейкъым. Ар икIи уэрэдусщ. Абы и къалэмыпэм къыщIэкIащ уэрэд 50-м нэс.

Илъэс 40-м щIигъуащ лъэр щIэзыгъэкI пшынауэ, гур зытхьэкъу уэрэдус Сэхъу Хьэсэн гъуазджэм жыджэру зэрыхэтрэ. Абы щыщу илъэс 30-м нэсым «Кабардинка» къэрал къэфакIуэ ансамблым щылэжьащ. Хьэсэн гъуазджэм хуищIа хэлъхьэныгъэр гулъытэншэу къэнакъым. Абы къыфIащащ Къэбэрдей-Балъкъэрым щIыхь зиIэ и артист цIэ лъапIэр, къыхуагъэфэщащ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и ЩIыхь тхылъыр, щытхъу тхылъ, саугъэт зыбжанэ.

- НыбжькIи лэжьыгъэкIи сэ нэхърэ нэхъыжь ди ансамблым иджыпсту хэткъым, - жеIэ Хьэсэн. - Зэи сыкъыхэкIыжыну сыхэтат. Республикэм пшынауэ Iэзэ куэд исщ, ауэ уемысауэ ансамблыр пхуэгъэджэгунукъым, ебгъэсэнуми пхуэкIуэнукъым, лэжьыгъэр зэрыгугъум, лэжьапщIэр зэрымащIэм къыхэкIыу.

Хьэсэн жиIэхэм уэзгупсыс хъун хэлъщ. Илъэс 75-рэ гъуэгуанэ къэзыкIуа ансамбль цIэрыIуэр гулъытэ лей хуэныкъуэщ. Абы илъэс зыбжанэ хъуауэ зэрызекIуэн автобус иIэжкъым. Макъамэ Iэмэпсымэхэм еуэхэми къэфакIуэхэми я улахуэр мащIэ дыдэщ. Ансамблым хэтхэм я нэхъыбэр къуажэхэм къокI. Абыхэм къалэжьыр гъуэгупщIэм ирикъу къудейми, гъуазджэр я гъащIэ гъусэ хъуащи, лэжьыгъэр хыфIадзэфкъым. Апхуэдэу ди зэманым куэд пхуэлэжьэнукъым, абы щIалэгъуалэ пхуешэлIэнукъым. Зи пщэ къыдэхуэ къулыкъущIэхэр мы Iуэхум быдэу егупсысыну дыщогугъ.

УЭРЫШ Нурхьэлий,
КъБР-м щIыхь зиIэ и журналист.

КъБР-м дзюдомрэ самбомкIэ и федерацэм и зэIущIэ

Иджыблагъэ КъБР-м дзюдомрэ самбомкIэ и федерацэм и отчет-хэхыныгъэ конференц екIуэкIащ. Абы щытепсэлъыхьащ илъэсым и кIуэцIкIэ зэфIагъэкIа лэжьыгъэхэмрэ нэхъ зыгъэпIейтей Iуэхугъуэхэмрэ. Конференцым и лэжьыгъэм хэтащ КъБР-м и Президентым и Администрацэм и УнафэщI Къэжэр Альберт.

ЗЭIУЩIЭМ къекIуэлIахэм гуапэ ящыхъуащ дзюдом зыщыхуагъэсэн пэшышхуищ зэрызэрагъэпэщыжар. Апхуэдэу конференцым къыщаIэта Iуэхухэм ящыщщ ди республикэм и спортсменхэу нэхъ зэфIэкI лъагэхэр къэзыгъэлъагъуэхэр гъэпажэныр.

Отчет-хэхыныгъэ конференцым хэтахэм дзюдомрэ самбомкIэ федерацэм и гъэзэщIакIуэ директору Алыджым щекIуэкIа Олимп джэгухэм я жэз медалыр къэзыхьа Тау Хьэсэнбий, вице-президент КъБР-м спортымрэ туризмэмкIэ и министр АфIэунэ Аслъэн хахащ.

КЪЭХЪУН Бэч.

ДЖАТЭРЫВЭ Къазбэч:

«Спартак-Налшыкым» сыхэкIыну си мурадкъым

«Спартак-Налшыкым» и гъуащхьэхъумэныкъуэ Джатэрывэ Къазбэч командэм нэгъабэ къыхыхьауэ арами, и джэгукIэ дахэмкIэ футболеплъхэм, IэщIагъэлIхэм гу залъригъэтэн хузэфIэкIащ. Нобэ ар топсэлъыхь илъэсыр зэрырихьэкIам.

- Къазбэч, мы гъэр къохъулIауэ къэплъытэрэ?

- Илъэсыр хъарзынэу щытащ си дежкIэ. Абы теухуауэ псалъэ гуапэхэр яжесIэнут тренерхэмрэ футболистхэмрэ. Командэм сыкъыщыкIуагъащIэм гугъу сехьащ, ауэ щIалэхэм утыку сыкъранакъым: къыздэIэпыкъуащ икIи сытрагъэгушхуащ. Абы къару лей къысхилъхьащ.

- Футбол IэщIагъэлIхэм жаIэ куэд мыщIэу нэгъуэщI клуб укъыщыхутэнкIэ хъуну.

- Псом япэрауэ, си контрактым и пIалъэр нэсакъым, «Спартак-Налшыкым» сыхэкIын муради сиIэкъым. Зы илъэс хъарзынэу къохъулIамэ, ар щхьэусыгъуэкъым нэгъуэщI командэ укIуэну. ЕтIанэгъэ къигъэлъэгъуэнущ си зэфIэкIыр здынэсыр. Сэ иджыри сызэлэжьын куэд сиIэщ.

- Командэ лъэщ гуэрым уригъэблагъэмэ-щэ?

- Япэ щIыкIэ срырегъэблагъэ, ауэ зэрыжысIащи, командэр схъуэжын Iуэху зесхуэркъым.

- Чемпионатым щыщу къэнэжар зы джэгугъуэщ. Командэм дежкIэ мыхьэнэ зимыIэж зэIущIэм зыхуэбгъэхьэзырыну гугъу?

- Псом япэу ар дэ ди лэжьыгъэщ. Ар зэфIэкIмэщ зыщыдгъэпсэхунур.

- Зыгъэпсэхугъуэ зэманыр дэнэ щыбгъэкIуэнур?

- Си унэ. Си благъэхэм, Iыхьлыхэм, ныбжьэгъухэм срагъусэу.

Епсэлъар
ХЬЭЩЫКЪУЕЙ Олегщ.

Шахмат

Щыхьмырзэ ФатIимэ и текIуэныгъэ

Иджыблагъэ Сочи щекIуэкIащ Ипщэ Федерал щIыналъэм шахматхэмкIэ и зэхьэзэхуэ. Абы хэтащ зи ныбжьыр илъэси 8-м къыщыщIэдзауэ илъэс 18-м нэсхэр. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и командэ къыхэхам хэту зэхьэзэхуэм кIуащ спортсмен 12.

ЗЫХЭТА гупым етIуанэ увыпIэр къыщихьащ илъэс 11 хъу Щыхьмырзэ ФатIимэ. Абы и фIыгъэкIэ ФатIимэ Iэмал игъуэтащ 2009 гъэм екIу экIыну Урысейпсо зэхьэзэхуэм хэтыну.

Iэпщэрыбанэ зэзауэ

Я ныбжь емылъытауэ зэфIэкIышхуэ зиIэхэр

«Налшык» спорт комплексым щекIуэкIащ Iэпщэрыбанэ зэзауэхэмкIэ КъБР-м и 9-нэ зэхьэзэхуэ. Зи ныбжьыр илъэсипщI-пщыкIублым ит спортсмену 150-рэ зэхьэзэхуэм хэтащ.

ЗЫХЭТА гупхэм япэ увыпIэхэр къыщахьащ Туменов Бийберд, Тэмазэ Ислъам, Ходаев Омар, Бозиев Салим, Iэпщэ Иляс, Хьэгъэжей Къазбэч, Сэхъу Къантемыр, Къуэныкъуей Альберт, Махъсидэ Замир, Тхьэзэплъыж Ислъам, Гериев Руслан, Битокъу Марат, Туменов Альберт сымэ.

«Зи бэнэкIэр нэхъыфI» саугъэт щхьэхуэр хуагъэфэщащ Къаныкъуэ Альберт. Нэхъ зэман кIэщI дыдэм текIуэныгъэ къызэрихьам щхьэкIэ саугъэт иратащ напIэзыпIэм зи хьэрхуэрэгъухэр хэзыгъэщIахэу илъэсипщI зи ныбжь Бекъалды Аскэррэ Туменов Кязимрэ. «ТекIуэныгъэм зэрыхущIэкъуам папщIэ» саугъэтхэр иратащ Абазэ Астемыррэ Гериев Елдаррэ.

Зэхьэзэхуэм щытекIуахэм Iэмал ягъуэтащ Ипщэ федерал щIыналъэм и чемпионатым кIуэнухэр къыщыхах зэхьэзэхуэхэм хэтыну.

Бгырыпх бэнэкIэ

Дунейпсо зэхьэзэхуэм макIуэ

Мы махуэхэм Рязань къалэм щекIуэкIащ бгырыпх бэнэкIэмкIэ ныбжьыщIэхэм я урысейпсо зэхьэзэхуэ. Абы кърихьэлIащ ди къэралым и щIыналъэхэм къикIа бэнакIуэ нэхъ лъэщу 210-рэ.

КЪЭБЭРДЕЙ-БАЛЪКЪЭР Республикэм и спортсменхэм а зэхьэзэхуэм хъарзынэу зыкъыщагъэлъэгъуащ. Жэмтхьэлэ щыщ Къардэн Антемыр килограмм 70 зи хьэлъагъхэм я деж япэ увыпIэр къыщихьащ. Хьэтуей ДЮСШ-м и гъэсэн БищIо Алим щыбэна гупым къыпэлъэщын къыхэкIакъым. Килограмм 50 зи хьэлъагъхэм я деж зэIущIиплI щезыгъэкIуэкIа Ульбашев Мартин псоми щытекIуащ икIи зэхьэзэхуэм и дыщэ медалыр къихьащ.

ТекIуэныгъэ къэзыхьа ди щIалищри дыгъэгъазэм и 12-15-хэм Мэзкуу щекIуэкIыну Дунейпсо зэхьэзэхуэм щыбэнэнущ.

НыбжьыщIэхэм къадэкIуэу щIалэгъуалэри зэхьэзэхуащ. Килограмм 90 зи хьэлъагъхэм я деж дыщэ медалыр къыщихьащ Мысост Мырзэбэч, етIуанэ увыпIэр къылъысащ Гажонов Елдар (кг 66-рэ).

ЖЫЛАСЭ Замир.

• Гъэлъэгъуэныгъэхэр

КъызэрыгуэкIрэ пэжагъ ини ящIэлъу

Ди республикэм профессиональнэ сурэтыщI гъуазджэр щызэфIэувэным зи гуащIэ хэзылъхьахэм, къежьапIэ дыдэм деж щытахэм ящыщщ Урысей Федерацэм щIыхь зиIэ и художник Ваннах Михаил. Мы махуэхэм абы и ныбжьыр илъэси 100 зэрырикъум ирагъэхьэлIэри сурэтыщIым и IэдакъэщIэкIхэр утыку къыщрахьа гъэлъэгъуэныгъэ Налшык дэт СурэтыщI гъуазджэмкIэ музейм къыщызэIуахащ.

1930 гъэхэм Ваннах щыпсэуащ зи щIыуэпсыр гъэщIэгъуэнышэ, дунейр щытелъыджэ Къэбэрдей-Балъкъэрым. СурэтыщIым и IэдакъэщIэкIхэм я нэхъыбэр щищIар ди щIыпIэрщ. Къыхэгъэщыпхъэщ Ваннах Михаил и лэжьыгъэхэр гурыIуэгъуафIэу зэрыщытыр, сурэтыщIым и нэгу щIэкIам ахэр зэрытегъэпсыхьар. Псалъэм папщIэ, «ЛъагапIэм хуэкIуэ гъуэгу» зыфIища сурэтыр щыплъагъукIэ, шэч къыщIытепхьэн щыIэкъым а бгым дэкIуей лъагъуэр Михаил зэрызэпичам.

Гъэлъэгъуэныгъэм утыку къыщрахьа лэжьыгъэхэм наIуэу уи нэгу къыщIагъэувэ зэхэзекIуэным, дунейр зэгъэлъагъуным дихьэхыу щыта сурэтыщIым и гъащIэр. Апхуэдэщ «Заполярье», «Ладога», «Тундра» «Мурманский порт», «По Енисею», «Старая Рига», «Крым», «Самарканд», «Памир», нэгъуэщIхэри. УзыщыгуфIыкIынщ тхыдэ мыхьэнэ зиIэ, зауэм теухуа сурэтхэр хъума зэрыхъуар. «Дорога после войны», «Весна после боев», «Через средневековый мост», нэгъуэщIхэми IупщIу уи нэгум къыщIагъэхьэ зауэр зыхуэдар. ЖыпIэнуракъэ, дунейм къыщыхъу Iуэхугъуэхэр езым кууэ зэрызыхищIэр и сурэтхэмкIэ фIыуэ цIыхухэм я деж къыхьэсыфащ Ваннах Михаил.

Кавказым щыпсэу дэ къуршхэм теухуауэ щIэ гуэр къыджезыIэфын щымыIэу къэтлъытэнкIэ хъунщ. Ауэ Ваннах Михаил и IэдакъэщIэкIхэм еплъахэм зыхащIэ: къуршхэм, бгыхэм я теплъэр зэрыщытыр къигъэлъагъуэм къыдэкIуэу, сурэтыщIым хузэфIокI и лэжьыгъэхэм нэрымылъагъуу щIэщыгъуэ гуэр хилъхьэн, нобэрей ди зэман гугъум тхуримыкъу гуапагъэр къызэрыгуэкIыу икIи пэжагъ ин хэлъу къигъэлъэгъуэн.

ТХЬЭМОКЪУЭ Ларисэ.

Псэм и Лъахэр къэрал щхьэхуит мэхъу

● Репортаж

Апсны. Абхъазхэр я щIыналъэм зэреджэжыр аращ. Псэм и лъахэ жыхуиIэщ.

Куржы-Абхъаз зауэм ди къуэш республикэм текIуэныгъэ къызэрыщихьрэ илъэс 15 зэрырикъум, ар хамэ унафэм щIэмыт, щхьэхуит щIыналъэу къызэралъытам хуэгъэпса махуэшхуэхэм хэтыну абхъазхэм къахуеблэгъат гъунэгъу республикэхэм я лIыкIуэхэри, хамэ къэралхэм щыпсэу я лъэпкъэгъухэри. Дуней жэнэткIэ зэджэ республикэм щызэхуэсат а щIыналъэм и гуфIэгъуэр гурэ псэкIэ зыхэзыщIэ, ар дэсIыгъащэрэт, ядэзгуэшащэрэт жызыIэ цIыху мин бжыгъэхэр. Ауэ псори зэкIэлъыкIуэу...

ГуфIэгъуэ пежьэ

Фокlадэм 30-м щыIэну Iуэху дахэхэм ирипежьэу абхъаз лъэпкъым къызэригъэпэща гуфIэгъуэ махуэшхуэхэм хэтащ хьэщIэ куэд. Абыхэм ящыщ дэтхэнэми и гум зэрыдыхьэным, и унэ щIэсыж хуэдэу къызэрыщагъэхъуным хущIэкъуащ хэгъэрейхэр. ИкIи, республикэр апхуэдэу мыин дыдэми, къайхъулIащ я мурадхэр - псори зыхуей хуагъэзащ. Апхуэдэу къыщIэкIынщ «хьэщIагъэ ехын» жыхуаIэр къызэрыбгурыIуэн хуейри. Ижь-ижьыж лъандэрэ кавказ лъэпкъхэм дуней псом зэрыщыцIэрыIуэ хабзэ дахэхэр зэрахьащ.

ФокIадэм и 29-м Апсны лъахэм щеувэха хьэщIэхэр ирагъэблагъэри, зэIущIэ къызэрагъэпэщащ. А зэIущIэм хэтащ гъунэгъу республикэхэм къикIа унафэщIхэр, къулыкъущIэхэр, прессэ IуэхущIапIэ зэмылIэужьыгъуэхэм я лIыкIуэхэр. Абы къыщыпсэлъахэр Абхъаз Республикэм зиужьыну, дуней псом къэралыгъуэ щхьэхуиту къыщалъытэну хъуэхъуащ. ЗэIущIэм **Бэгъэпщ Сергей** къыщыхигъэщащ зауэ нэужьым Урысейр къазэрыдэIэпыкъуам уасэ зэрыхуэщIыгъуейр, Кавказ Ищхъэрэр мафIэ лыгъейм зэрыщихъумар, иджыри и нэIэ къазэрытригъэтыр. Абы фIыщIэ ин яхуищIащ Урысейм и Президент Медведев Дмитрийрэ Премьер-министр Путин Владимиррэ, апхуэдэу Кавказ Ищхъэрэм и щIыналъэхэми, абыхэм я унафэщIхэми, езым и фIэфIыныгъэкIэ кIуэуэ абхъазхэм дэзэуахэми, хамэ къэралхэм щыпсэу адыгэ-абхъазхэми.

Пщыхьэщхьэм псори щызэхуэсыжащ Сыхъум къалэ дэт Абхъаз къэрал драмэ театрым. ЩIыпIэ артистхэм абы къыщагъэлъэгъуащ концерт гъэщIэгъуэн.

Пшыхьыр къызэIуихащ Абхъаз Республикэм щэнхабзэмкIэ и министр **Логуа Нугзар.**

- ПщIэ зыхуэтщI ди лъэпкъэгъухэ, ди хьэщIэ лъапIэхэ! Дигуми ди псэми къабгъэдэкIыу фыкъыдогъэблагъэ икIи Абхъаз Республикэ щхьэхуитым и цIыху дэтхэнэми и цIэкIэ фIэхъус фыдох! - жиIащ абы. - ИкъукIэ ди гуапэщ Абхъазым и текIуэныгъэр илъэс 15 зэрырикъур, ди щхьэхуитыныгъэр щыдгъэлъапIэ гуфIэгъуэ махуэхэр къыддэфIыгъыну фыкъызэрытхуеблэгъар. 1992 гъэм шыщхьэIум и 14-м бийр ди щIыналъэм къытеуауэ щытащ. Абы ищIэрт ди тIасхъапIэр, япэ дыркъуэр зытридзэнуми егупсысакIэт. КърикIуар - хьэдэ мин бжыгъэхэрщ. Абы хэтащ ди къулыкъущIэхэри, сабийхэри, нэхъыжьыфIхэри, щIэблэ гъащIэ мащIэхэри, ди шыпхъу дахэхэри, ди къуэш хахуэхэри. Зауэм цIыху зэхэдз ищIыркъым, бийм щысхь ищIэркъым. Лъыпсымрэ нэпсымрэ къыдэжэхыу, ди къуэш республикэхэм къыткъуэувэну, къытщхьэщыжыну къикIахэм я «дамэм» дыкъигъэж уабэу, гугъэр тIэщIамыгъэхуу зауэ губгъуэм къыддитащ. А зауэм къыщытхьа текIуэныгъэри щыдгъэва гузэвэгъуэри ди зэхуэдэщ. Ди гуфIэгъуэр къыддаIэтыну ди къуэш, шыпхъу куэд къытхуэкIуащ. А зауэ бзаджэм къыхэтэджыкIа щIалэгъуалэм я зэфIэкI дахэхэр ди пащхьэ кърагъэлъ хьэнущи, текIуэныгъэм хуэгъэпса ди концертыр къызэIудох. Фыкъеблагъэ!

Япэу утыкум къихьащ Абхъаз къэрал хорыр, абы игъэзэщIащ Апсным и гимныр. Концертыр ягъэбжьыфIащ Абхъазым щIыхь зиIэ и уэрэджыIакIуэ **Гумбэ Людмилэ**, Абхъазым и цIыхубэ, Урысейм щIыхь зиIэ я артисткэ **Гицбэ Алисэ,** Абхъазым и цIыхубэ, Урысейм щIыхь зиIэ я артисткэ **Гезмабэ Хиблэ,** апхуэдэу уэрэджыIакIуэ цIэрыIуэхэу **Зугбэ Заур, Алтынбэ Анатолэ**, Осетие Ипщэм и лIыкIуэ **Чио Ибрэхьим** сымэ, нэгъуэщIхэри. Пшыхьыр нэхъри ягъэдэхащ «Диоскури», «Кавказ», «Абазэ», «ШэрэтIын», «Яйгбэ» къэфакIуэ гупхэм.

Абхъаз Республикэм и Президент Бэгъэпщ Сергейрэ хьэщIэхэмрэ дихьэхауэ концертым еплъащ.

Ахэр тщыгъупщакъым

ФокIадэм и 30-м уэлбанэу нэху къекIат, дунейр зэхуфат, пшагъуэри техьэтекIт. Ауэ уэтI - псытIыр зыкIи зэран хуэхъуфынутэкъым Сыхъум къалэкум щагъэува фэеплъ сыным деж цIыху минхэр щызэхуэсыным.

Псом япэ фэеплъ сыным бгъэдыхьащ удз гъэгъахэр куэду зыIэщIэлъ сабий гуп, абыхэм яужь итащ Абхъаз Республикэм и Президент Бэгъэпщ Сергейрэ хьэщIэхэмрэ. АдэкIэ удз гъэгъа Iэрамэхэр я IэплIэм илъу къызэхэуvауэ къыщытт зауэм хэкIуэда лIыхъужьхэм я благъэхэр, ныбжьэгъухэр, Iыхьлыхэр, хамэ къэралхэм къикIа лIыкIуэхэр, гъунэгъу щIыналъэхэм икIахэр, сэлэтхэр.

Удз гъэгъахэм щIахъума сыным бгъэдыхьэхэм уакIэлъыплъыну хьэлэмэтыщэт: хэт щхьэщэ мащIэ ищIырт, хэт лъэгуажьэкIэ тIысырт, языныкъуэхэм дыуэ ящIырт, хэти зригъэзыхырти, и щхьэр лъахъшэу ирихьэхырт. Дин зэмылIэужьыгъуэхэм ит, бзэ зэхуэмыдэхэмкIэ псалъэ, къэралыгъуэ, щIыналъэ щхьэхуэхэм къикIа лIыкIуэхэр зы ящIырт, зэкъуагъэувэрт текIуэныгъэмрэ лIыхъужьыгъэмрэ. Абы нэхъ лъапIэ сыт щыIэ?!

Сыхъум къалэкум щыт фэеплъ сыныр и щыхьэтщ хуит хъужа лъэпкъыр и бгъэ щызу бэуэну зэрыхущIэкъуам, ар къызэрехъулIам, ауэ абы уасэшхуэ зэрыщIитам.

Абхъазыр хуит хъуным зыщымысхьыжу телэжьащ республикэм и япэ президент Ардзинбэ Владислав - текIуэныгъэм зи узыншагъэр хэзылъхьа лIы пашэр. Псэм и лъахэм апхуэдэ лIыхъужьхэр зэи щыгъупщэнукъым.

Гум къинащ Президент **Бэгъэпщ Сергей** жиIар:

- Хьэлъэщ къэкIуэнур бухуэну, блэкIа ущимыIэм деж. Дэ диIэщ блэкIа. ГъащIэр къэувыIэркъым икIи къыпхуэгъэувыIэнукъым, упэлъэщынукъым. Къыпхуэнэжыр - зыдэпщIынырщ, зыдебгъэкIунырщ. Дэ зыдоужь, япэкIэ докIуатэ. КъызэрыслъытэмкIи, ар къэдлэжьащ, тхуэфащэщ.

Илъэс 15 гъуэгуанэ

АдэкIэ ди нэгум щIэкIынур пэкIут. Абы хэтащ хьэщIэхэри, сыхъумдэсхэри, уеблэмэ къекIуэлIахэр апхуэдизкIэ куэдти, зэрыабхъаз лъэпкъыу къызэхуэсауэ къыпщыхьурт. Хуитыныгъэм и утым щызэхэтхэм къинэмыщIа, уэрамым и кIыхьагъыр, и гъунэр умылъагъужу, цIыхут. Хэт абхъаз ныпабрагъуэ IэщIэлъу, хэти ар бгъэхэIу цIыкIуу и бгъэм къыхэлыдыкIыу, языныкъуэхэми ныпыр я джанэхэм тещIыхьауэ... Гушхуэ макъхэр лъагэу яIэтырт, цIыхухэм я нэм гуфIэгъуэ нэпсыр щIэзт, зыр зым ехъуэхъужу, IэплIэ зэхуащIу, гуапагъэ щIэншэ я нэгум къищу махуэшхуэр нэхъри яIэтырт.

«Къэзыгъэлъагъуэри къэпсалъэри Сыхъумщ»...

Илъэс 15 хъуауэ хуитыныгъэм и бзий хуабэхэр зытепсэ лъэпкъым и пэкIум щIидзащ. Абхъазым и къалащхьэр абы пежьащ къэщIэрэщIэжауэ, нэхъ щIалэ хъужауэ. Нобэрей махуэ дахэр зэрытлъагъур зи фIыщIэ Абхъазым и япэ президент Ардзинбэ Владисларэ абы и Iуэхухэм хуэфэщэну пызыща Бэгъэпщ Сергейрэ дохъуэхъу! ЕхъулIэныгъэрэ узыншагъэрэ куэду яIэну ди гуапэщ! Ди текIуэныгъэм и илъэс 15-р щыдгъэлъапIэ махуэм дигу къыдогъэхуэхъу Абхъазым и цIыхухэр», - къэлъэIукIыурэ пэкIум и псалъэжащ...

ПэкIур ирашэжьащ бийм махуэ 413-кIэ пэщIэта абхъаз зауэлIхэм, уIэгъэ хъуахэр зэуаплIэм къызэба медик-санитар батальоным хэта цIыхубзхэм, зи щIыналъэ щыхъумэжыну Iэщэ къэзыщтахэм, къаруушэ лъыгъэ щIэнэжэ зыгъэлъэпIауэ...

ПэкIур екIуэкIыху зэпымыуэ тепсэлъыхьащ абхъазхэм дамэгъу яхуэхъуахэм. Псом хуэмыдэу къыхагъэщащ Къэбэрдей-Балъкъэрым икIыу а махуэхэм Апсны псынщIэ дыдэу нэса Сосналы СултIан зи пашэ гупыр, иужькIэ Сосналым къыхуагъэфэща къулыкъухэр лIыгъэ хэлъу, хабзэ дахэ игъэлъагъуэу зэрызрихьар. Езы СултIани махуэшхуэхэм хэтащ.

КупщIэкIэ гъэнщIарэ уи гущIэм щIыхьэу, апхуэдэт зыхъумэжыныгъэмкIэ министрым и псалъэхэр:

- Абхъаз щIыналъэм и цIыхухэмрэ хьэщIэу къытхуэкIуахэмрэ дызэкъуэту, дыздэгушхуэу махуэшхуэ дахэр догъэлъапIэ - ди текIуэныгъэр илъэс 15 зэрырикъумрэ хамэ унафэ дыкъызэрыщIэкIамрэ. 1993 гъэм и фокIадэ мазэм къэрал гъунапкъэм деж ди зауэлI хахуэхэм текIуэныгъэм и бэракъыр щыщыхатIамрэ нобэрэ я зэхуакум илъэс 15 дэлъщ. Куржы фашистхэр зыхуейр зы закъуэт - абхъаз лъэпкъыр ягъэкIуэдыну арат. ПсалъэкIэ къыпхуэIуэтэнкъым текIуэныгъэр къэтхьын папщIэ дгъэжа лъыр зыхуэдизыр. Дауэ мыхъуами, ди лъэр щIэхуакъым - бийм дытекIуащ. Ар зи фIыщIэр, дауи, республикэм и дзэ зэщIэузэдахэм я нэхъыщхьэ, Абхъазым и япэ президент Ардзинбэ Владиславщ. Лъэпкъыр кIуэдыжыпIэ щитым, абы лъэкIащ цIыхубэм и гукъыдэжыр къиIэтыну, и лъэр щIигъэкIыну, къару зэраIэр я фIэщ ищIыну.

Ардзинбэ Владислав лIыгъэм и щапхъэу къытхуэнэнущ абхъаз лъэпкъым. КъыпхуэIуэтэнукъым иджырей ди Президент Бэгъэпщ Сергей лъэпкъым, республикэм зиужьын, иригъэфIэкIуэн, къэщIэрэщIэжын папщIэ илэжьыр зыхуэдизыр. УзэплъэкIыжмэщ нэгъэсауэ къыщыбгурыIуэр текIуэныгъэм щIэтта уасэм и инагъыр. Сыхуейт ар зэи тщымыгъупщэну.

Абхъаз Республикэм ЗыхъумэжыныгъэмкIэ и министерствэм и зы къудамэм и унафэщI, Абхъазым и ЛIыхъужь цIэ лъапIэр зезыхьэ къэбэрдей щIалэ **Блий Мухьэмэд** пэкIум дыщыIущIат.

- Нобэ махуэшхуэщ! Илъэс 15 мэхъу зауэр зэриухрэ, абы Абхъазым текIуэныгъэр къызэрыщихьрэ. Ар зи фIыщIэр дунейм ехыжа, а зауэм хэкIуэда щIалэхэращ, - къыхигъэщащ абы. Абхъазым и цIыхухэм сохъуэхъу зэи зауэ жыхуаIэ ямылъагъуну. Абхъазхэр езыхэр лъэпкъ дахэщ, гуапэщ, бэшэчщ. Я гъащIэр нэхъри дахэ хъуну, лъэпкъыр бэгъуэну сохъуэхъу.

ПэкIу хабзэм тету, Абхъазым и дзэхэм я техникэр къагъэлъэгъуащ. Махуэшхуэм и зы Iыхьэр абдежым щIыхуами, цIыхухэр къым: сурэтхэр зытрагъэхыу, зэхъуэжьу, гуфIэу куэдэ зэхэтащ.

Пщыхьэщхьэм сыхъумдэсхэм къежьэрт иджыри зы Iуэху дахэ. Хы Iуфэм деж концерт хьэлэмэт щатащ абхъаз лъэпкъым къехъуэхъуну къэкIуа урысей артистхэмрэ щIыпIэ уэрэджыIакIуэхэмрэ. ГъащIэр и пIэ йоувэж. Абы и щыхьэтт а махуэмрэ пщыхьэщхьэмрэ...

Адэ-анэхэм я псалъэ

Абхъаз лъэпкъым и унафэщIхэм зауэм хэкIуэда ди къэбэрдей щIалэхэм я адэ-анэхэм, Iыхьлыхэм пщIэ, нэмыс лей къыхуащI, кIэщI-кIэщIурэ къакIэлъогъуазэ, КъБР-м Бэгъэпщ Сергей къыщеблагъэкIэ, анэхэм хуэмызауэ, зыгуэркIэ я гуапэ имыщIауэ, Налшык щыIэ Абхъазым и утым ихьэу, фэеплъ сыным удз гъэгъа тримылъхьауэ кIуэжыркъым. Мис иджыри адэ-анэхэм я гуауэр зы мащIэкIэ зэрыщхьэщахыным иужь иту, ахэр ирагъэблэгъащ Апсным, зрагъэгъэпсэхуну, я нэгу зрагъэужьыну, я къуэхэм къахьа текIуэныгъэр щагъэлъапIэ махуэхэм хагъэтыну.

Махуэшхуэр зэфIэкIа нэужь, Пицундэ зыщызыгъэпсэху анэхэм даIущIащ.

Науржан Зелмэ, ***Науржан Ибрэхьим и анэщ:***

- Ибрэхьим кIуэрейт Апсным. Ар зыпищIын щыIэтэкъым, къызэрыкIуэн имыгъуэтмэ, бгы защIэкIэ кIуэну хьэзырт. Езыр тхыдэм хуеджэрти, ди лъабжьэр зыщ, ахэр ди къуэшщ жиIэрейт, мыбы ныбжьэгъу куэди щиIэт. Щхьэгъусэ къишэн и пэ Абхъазым къыщыкIуам, и щхьэр лъагэу Iэтауэ, пагэу, къыпыгуфIыкIыу нэкIуэжат. Сыт апхуэдэу ущIэгуфIэр жысIэу, сыщеупщIым: «Сропагэ абхъазхэм, абыхэм зы лIыгъэ яхэлъщи, ахэр зыкIэ лъэпкъ дахэщи», - жиIащ. Апхуэдэу Апсныр фIыуэ зылъагъу щIалэр дауэ схуэубыдынт? 1992 гъэм, зауэр къыщыхъуам, сигъэпсэлъэххакъым. Сыубыдыну сыхэтат. СфIэкIуащ, ауэ къигъэзэжакъым...

Ди гуауэр зыгуэркIэ тщхьэщахынкIэ тгугъэу, абхъазхэм илъэс къэс мыпхуэдэу дыкърагъэблагъэ. АпхуэдизкIэ къыдолIалIэри, соукIытэ! Ибрэхьим псэужатэмэ, къытхуидэну къыщIэкIынтэкъым мыбыхэм къытхуащIэр. «Абыхэм дадэIэпыкъуныр ди къалэнщ, ахэр ди къуэшщ», - жиIэнут.

Абхъаз лъэпкъым сохъуэхъу и махуэшхуэмкIэ. Абыхэм ялъэгъуа гузэвэгъуэм хуэдэ Тхьэм зэи димыгъэлъагъукIэ.

Гъурыжь Ирэ, ***Гъурыжь Эдик и анэщ:***

- Зауэр къыщежьа махуэ дыдэм зихуапэщ, унэм къыщIэкIри, «сыкъуэнущ» жиIащ. И мурадым тхутегъэкIыжын. Хьыджэбз цIыкIу иIэт, илъэси 5 хъуу. ДыкIэлъыкIуат, сабийр къыщалъхуа махуэм некIуэлIэж, жытIэри. НэкIуэжащ. Налшык къаша сабий гуп ныздишэри, абхъаз цIыху балигъ зыбжани щIыгъуу. Ахэр тхуэпащ, дгъэпщащ. «Умыгъэсэж, уэри сабий уиIэщ, зэиншэ умыщI», - щыжысIэм: «Мамэ, абыхэм гугъуехь ятелъыр плъагъуамэ, уэр дыдэри унэкIуэнт», - жэуап къызитащ. Игъэзэжри, мазийкIэ щыIауэ къэкIуэжат. И адэр къэтти, къэкIуэжыху щыIэ жытIэри, зедгъэIэжьащ. «Си тхылъхэр къысщыгъупщащи, къэсхьыжынущ. Тхьэмахуитl пIалъэу къызэфт, сэ къэзгъэзэжынщ», - жиIэри, гъатхэпэм и 23-м игъэзэжащ. А жыхуиIа тхьэмахуитIыр зэрыдэкIыу, Къэбэрдей конгрессым никIри щхьэкIуэ нытхуэкIуащ. Сыт мыгъуэр пщIэн?! Дэтхэнэ зы адэмкIи анэмкIи хьэлъэщ ар. Дэри ар ди бын пажэт. Абы къыщIэна хъыджэбз цIыкIур Эдик и фэеплъу диIэщ. Илъэс 21-м итщ, унагъуэ игъуэтащ, насыпыфIэ хъуащи, догуфIэ.

Абхъаз лъэпкъым бэлыхьышхуэ телъащ, гузэвэгъуэшхуэ хэтащ, ауэ, Тхьэм и фIыщIэкIэ, щхьэщыкIащ. ТекIуэныгъэм и илъэс 15-р ягъэлъапIэри, дохъуэхъу. Зауэм къуэш, шыпхъу, благъэ дызэхуищIащ. Си къуэр фтекIуэдащ, жысIэу си жьэ къекIуэн дэнэ къэна, си гущхьэ къэкIыххэркъым. Ди лъэпкъхэр зыуэ щытауэ, ауэ зэманым дызэкIэщIичауэ жаIэ. Ар пэжми, зауэм зы дищIыжащ.

Ажджэрий Зулимэт, ***Ажджэрий Аслъэн и анэщ:***

- Зауэр щыщIидзам, Аслъэн «Бжьамий»-м къэфакIуэу хэтт. Абхъазым и «ШэрэтIын» гупыр Налшык къэкIуауэ абы хэт щIалэхэм нэIуасэ, ныбжьэгъу яхуэхъуауэ щытащ. АбхъазымкIэ къыщыхъей Iуэхухэм я хъыбар къыщыIум, Аслъэн мэлажьэ, къофэ, абы кIуэну гукъыдэж иIэну къыщIэкIынкъым жысIэу, си гур згъэсабырт. Сыт хуэдэ анэра хуейр и быныр зауэ IэнатIэм пэрыхьэну?! ЗауэлI фащэ гуэр нысхуихьри нэкIуэжащ махуэ гуэрым, «КхъыIэ, ди анэ, мыр схуидыкI», - жиIэри. И адэм пиубыдат имыгъэкIуэну. АрщхьэкIэ... Аслъэн унэ зрихьэрт и етIуанэ IэщIагъэуи, лэч гуэр емызэгъыу, сымаджэ хъуат. Сымаджэщым щIэзгъэгъуэлъхьэну здэсшам, скIэщIэкIуэсыкIащ. Мис апхуэдэу, дыкIэлъыкIуами, дыкIэлъыжами, дыкIэлъыджами къытхуемыгъэгъазэу, Абхъазым кIуащ. КъыщыкIуэжхэм дежи, си ныбжьэгъухэм папщIэ жиIэурэ, шхын, фэилъхьэгъуэ здихьырт. «Сэ зауэм сыIуагъэхьэркъым», - щыжиIэкIэ, зы пIэскIугъэ телътэкъыми, си фIэщ хъурт. Апхуэдэурэ, 1993 гъэм гъатхэпэм и 8-м унэм ныщIыхьэжащ Аслъэн. ТIэкIу сыфIуплъэну сыкъэкIуэжащ, зы тхьэмахуэ нэхъ дэмыкIыу къэзгъэзэжыпэнущ, жиIащ. Зы тхьэмахуэ дэкIри, телевизорым къигъэлъэгъуащ Абхъазым и дзэр Куржым зэребгъэрыкIуар, ар къазэремыхъулIар, куэди зэрыхэкIуэдар. Сыхуейтэкъым абыхэм седэIуэну, ахэр зэхэсхыну, си гур иупщIыIукIат.

- Абхъазым игъэлъапIэ текIуэныгъэм Аслъэн и фIыщIэ мащIэ хэлъу къысщохъури, нобэ сымыгуфIэу слъэкIыркъым. Ар ди зэхуэдэ текIуэныгъэщ. Арат Аслъэн жиIэнур, псэужатэмэ...

Хъуран Розэ, ***Хъуран Къазбэч и анэщ:***

- Абхъаз Iуэхур къызэрежьэу, щIалэр къыдэкIауэ щытащ, лэжьапIэм сокIуэ, жиIэри. МафIэсгъэункIыфIхэм яхэтт езыр. Къазбэч и мыхьэлу къыщытым, и лэжьапIэм къыщIэкIыжащ, зауэм хэкIуэдахэм я хьэдэхэр къишэжурэ. «Уэри ухэкIуэдэнущ, умыкIуэж», жесIэрт, ауэ къысхуэгъэдэIуакъым. Иужь дыдэ игъэзэжыну зыщигъэхьэзырым, субыдыну сыхэтащ, пщIыхь шынагъуэ слъэгъуати. Абхъазым щыщ пщащэ цIыкIу щхьэгъусэу къытхуишати, хьэгъуэлIыгъуэ хуэтщIри едгъэжьэжат.

Адыгэм ди хабзэкъым быным щытхъуу, ауэ напэ иIэу кIуэдыжащ Къазбэч...

- ЛIыгъэшхуэ хэлъат абы, - анэм и псалъэм пещэ **Хагбэ Лили,** Абхъаз зауэм хэкIуэда щIалэхэм теухуа «Их души тают над горами» тхылъыр зытхам. - Зигъэпсэхуну и IэщэхэрщIызыкIэрихым, зэрымыщIэкIэ, гранатым и чекар и жыпым фIэнэри, къыпыхуащ. Iэмал имыIэу къэуэнут Iэщэ шынагъуэр. ЩхьэгъубжэмкIэ дидзыну щыжэм, пщIантIэм сабий гуп джэгуу дэтт, пэшми зауэлI зыбжанэ щIэст. СягъэкIэ мыхэр кIуэд нэхърэ, мыпхуэдэу нэхъыфIщ жиIа, Тхьэм ещIэ, гранатыр IитIкIэ и бгъэгум ирикъузылIэщ, етIысэхщ, зызэфIигъэпщхьэжри, зыкъигъэуэжащ. Абы нэхърэ нэхъ лIыгъэ сыт щыIэ?! Зэи зы абхъаз цIыху щыгъупщэжынукъым къэбэрдей щIалэхэм яхэлъа лIыхъужьыгъэр. Аслъэным хуэдэу зауэрт ахэр. Лъэпкъ телъыджэщ къэбэрдейхэр.

Дыджэ Светланэ, ***Дыджэ Мухьэмэд и анэщ:***

- Мухьэмэд Абхъазым кIуауэ ди пщIыхьэпIэ къыхэхуэххэртэкъым. КъыщытщIами, тшэжыну дыкIэлъыкIуат. Ауэ идакъым. «ФымыкIуэж, дыкъэвмыгъанэ жаIэу, ди лъакъуэхэм зыкъыкIэрызыщIэ сабий тхьэмыщкIэхэр схуэбгынэнукъым», - жиIащ. Зауэр и кIэм нэсыху щыIащ, мазаем яукIауэ щытащ. Куржыхэм къаухъуреихьри, къимыкIыжыфурэ, зэтраукIат куэд. АпхуэдизкIэ бзаджэнаджэт бийри, хьэдэхэр кърамытыжу, куржы гъэрхэмкIэ къахъуэжырт. МахуитхукIэ гъуэгу тетащ хьэдэр нытхуэзышэжхэр.

Дауэ мыхъуами, зыри згъэкъуаншэркъым. Езыхэри тхьэмыщкIэщ, хьэлэчыр къыхалъхьащ, зэтраукIащ. Иджыпсту абхъаз лъэпкъым игъэлъапIэр махуэ яхуэхъуну, ялъэгъуам хуэдэ гуауэ къалъымыхьэжыну сахуохъуахъуэ.

ГъукIэ Светланэ, ***Тхьэкъуахъуэ Анзор и анэщ:***

- Си щIалэр слъэгъужакъым икIи щIэслъхьэжакъым. Абы нэхъ Iей сыт щыIэ?! Езыр щIалэ дыдэт - илъэс 20 хъуауэ арат. ЩIалэми, щхьэгъуси, бынитIи иIэт. Нэхъыжь цIыкIур илъэситIрэ ныкъуэрэ, нэхъыщIэр мазих хъууэ арат.

- Зыри хищIыкIыххэртэкъым Абхъазым къыщыхъея Iуэхухэм, - пещэ Анзор и щхьэгъусэ **Луизэ**. - Езыр щIалэIуэт, Налшык щекIуэкIа пэкIум щыжаIар и гум щIыхьауэ аращ. Абхъазым къылъыса лейр щилъагъум, цIыхухэм ягъэв хьэзабыр щызыхищIэм, къыгурыIуащ зыпэщIэувар зищIысыр, къэгъазэ зэримыIэр. Хъыбарыншэу кIуэдащ. Дэнэ деж щаукIами тщIэркъым.

Нобэ Анзор и щIалэ цIыкIухэр лIыпIэ иуващ, тIури дзюдом дехьэх. Нэхъыжьыр еджапIэ нэхъыщхьэм щIэсщ, нэхъыщIэр школым щоджэ. Ислъамрэ Аслъэнрэ щIалэ зэтетщ, щэныфIэщ.

Дзэгуей Амырхъан, ***Дзэгуей Аскэр и адэщ:***

- Ди щIалэр вертолет ист. Абхъаз зауэлIхэм Iэщэ, шхын яIэригъэхьэрт, цIыхухэр ишэрт. Сабий цIыкIуи сымаджи къызэщIикъуауэ вертолетыр къыщыкIуэжым, куржыхэм кърауд ыхащ. ЩIалэр е псэууэ, е лIауэ щамыгъуэтым, сыкъыкIэлъыкIуащ икIи мазиплIкIэ къэслъыхъуауэ щытащ. Ардзинбэ Владислав деж сыкIуат, псэуми лIами къэзмыгъуэтауэ гъазэ сиIэкъым, жысIэри. СыкъыгурыIуащ. Такси къызитащ, щIалэр кърислъыхъуэну, дэIэпыкъуэгъу зыбжани гъусэ къысхуищIащ.

Куэдрэ дылъыхъуащ. ИкIэм - икIэжым къэдгъуэтыжащ, щыхупIэ гуэрым и зэхуаку цIыху 20 хуэдиз дэлъу. Ди щIалэр къызэрысцIыхужар и IэхэмкIэщ, и пщэм илъа дыуэмкIэщ. Къэсшэжри, щIэслъхьэжащ. Сыт хуэдиз дымыгъэвами, Абхъазыр нобэ щхьэхуит хъуащ. Аращ нэхъапэр. Ди щIалэхэм я псэр щIатар лъэужьыншэкъыми, абы гупсэхугъуэ гуэр къыдет.

Сыт мыпхуэдэхэм деж жыIапхъэр?! Дунейр мамырыным нэхърэ нэхъ насып зэрыщымыIэрщ. Ауэ уи псэм къеIэн къыкъуэкIмэ, зыгуэр къыпщхьэщыжыным, гужьеипIэм укърашыным нэхъ лъапIи къэгъуэтыгъуейщ.

Зауэм и кIэр хьэдагъэщ, жаIэ. ЗэфIэкIащ хьэдагъэри.

Абхъаз лъэпкъым и щхьэр къеIэтыж, и текIуэныгъэр и къуэшхэм даIэт.

КЪАНЫКЪУЭ Анфисэ,
«Адыгэ псалъэ» газетым и корреспондент.
Сыхъум-Налшык.

Сурэтхэр тезыхар
КЪАРЕЙ Элинэщ.

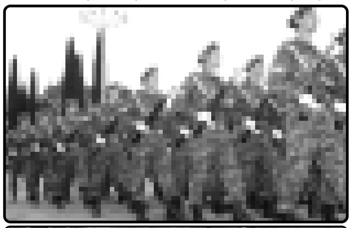

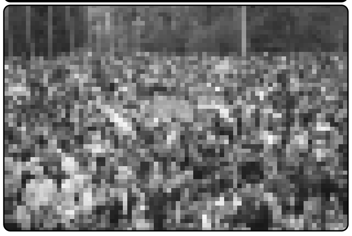

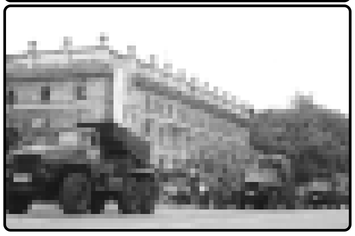

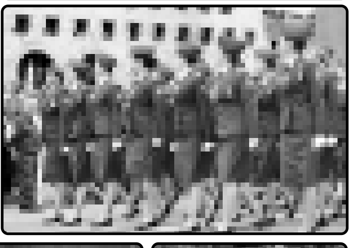

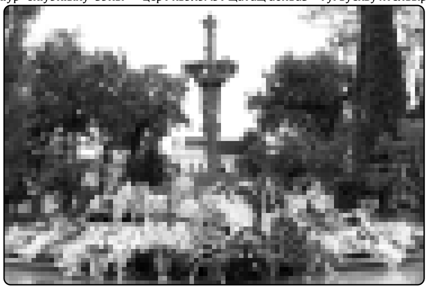

Зыгъэпсэхугъуэ махуэм Малъхъэдис

Сыт акъыл къущIитар?

● ЦIыхушхуэхэм я гупсысэхэр

Акъылым нэхъ пщIэ зыхуэщIыпхъэ дунейм тету къыщIэкIынкъым.
Гельвеций Клод, *франджы философ.*

Нэхъыщхьэ дыдэу цIыхум иIэр акъылымрэ гупсысэмрэщ.
Плутарх, *алыдж философ, тхакIуэ.*

МащIэми, уэ езым уи акъыл убгъэдэлъыжыныр нэхъыфIщ.
Горький Максим, *урыс тхакIуэ.*

ЦIыхур къыщIалъхуар езым и акъылкIэ псэужын щхьэкIэщ.
Толстой Лев, *урыс тхакIуэ.*

ЦIыху Iущырщ щIэнгъуазэ нэхъыфIыр.
Гете Иоганн, *нэмыцэ усакIуэ.*

Акъылым и дахагъ псори фIокIуэд, гупсысэ IейкIэ гъэнщIамэ.
Шеридан Ричард, *инджылыз драматург.*

Акъыл къущIитар - узыхуейм уи Iэр лъэбгъэIэсынырщ.
Достоевский Федор, *урыс тхакIуэ.*

● ФщIэуэ пIэрэ?

Инжир

Къыпачыжагъащ1э инжирыр куэдрэ щылъкъым. Абы хэлъщ фошыгъу (процент 12-23), пектин (проценти 4-м нэс), клетчаткэ, С, В1 В2 витаминхэр, каротин, гъущI, фосфор. Инжирыр нэхъыбэу зэрызэрахьэр гъэгъуауэщ. Инжир гъэгъуар къэуатщ, фошыгъуу хэлъыр процент 50 - 75-м нэс докIуей.

Инжирым кIэтIийр фIыуэ егъэлажьэ, къищынэмыщIауэ ар шэкIэ бгъавэрэ уефэмэ, псчэр егъэхъуж.

Киви

Цитрус пхъэщхьэмыщхьэхэм С витамину хэлъым нэхърэ тIукIэ нэхъыбэ хэлъщ абы. Зы закъуэ фIэкIа умышхми, а витаминымкIэ Iэпкълъэпкъым зегъэнщI.

Кивир хуабжьу сэбэпщ: абы калий куэду хэлъщ, натрийр и мащIэщи, Iэпкълъэпкъыр игъэкъабзэм и закъуэкъым, атIэ лъы дэуейри (давленэри) зэтрегъэувэ.

Кивир куэдрэ пхуэхъумэнущ, гъуанэ цIыкIу зиIэ пластик ашык цIыкIум илъу. Апхуэдэ фимыIэмэ, целлофаным гъуанэ хуэфщIрэ ифлъхьэмэ, щIыIалъэм мазэкIэ дэлъынущ.

Ананас

Ананас тIыгъуам, тэмэму яхъумам фошыгъуу (фруктозэ, глюкозэ, сахарозэ) процент 12-м нэблагъэ хэлъщ, пектин, минерал пкъыгъуэхэр, В, С, РР витамин гупхэм яшыщхэр и куэдщ.

Ананасыр фIыуэ мыхъуамэ, дзэм, лъатэм дежкIэ зэран кислотахэр хэлъщ. Ар диетэ шхыныгъуэхэм хабжэ, сыту жыпIэмэ, белокыр зэпкърызых, шхыныр тыншу гъэткIунымкIэ сэбэп хъу бромелин ферментыр хэлъщи.

Ананасыр щIыIалъэм дэлъу яхъумэ.

Тюльпан фIыцIэ

XVI лIэщIыгъуэм и пэщIэдзэм къэрал зэхуэмыдэхэм я удзгъэкI цIэрыIуэхэм къэхутэныгъэ ирагъэкIуэкIащ зи фэр фIыцIэ тюльпан къэгъэкIынымкIэ. Ар цIыхухэм къайхъулIэным илъэс 400-м нэблагъэ текIуэдащ. Голландием удз гъэгъа гъэкIынымкIэ щыIэ лъэпкъ институтым и унафэщI Хенк ван Дам япэу къехъулIащ ар. Хенк зи унафэщI институтым и лабораторэм тюльпан фIыцIэ щагъэкIащ. Удз гъэкIыныр Голландием и IэнатIэ нэхъыщхьэхэм ящыщ зыщ. Илъэс къэс хамэ къэралхэм иращэ удзхэм хэхъуэу ахъшэ доллар мелуан 20 къахуехь а къэралым.

Дыгъу Iэзэ

"ХХ лIэщIыгъуэм и автомобиль дыгъу" – апхуэдэ цIэ латиноамерикан прессэм фIищащ илъэс 37-рэ хъу Фасанью Хуан Карлос. Ар илъэси 2-кIэ къалъыхъуащ хабзэхъумэ IэнатIэм и лэжьакIуэхэм. Зи IэщIагъэкIэ техник бзаджащIэм илъэситхум къриубыдэу автомашинэ псынщIэу зы мин къидыгъуурэ зэпкърихыурэ ищэжащ. Абы тынш дыдэу трихыфырт ирамыхужьэн щхьэкIэ машинэхэм трагъэувэ "IункIыбзэр".

Бразилие хабзэхэм къызэрагъэувымкIэ, Хуан илъэси 160-рэ тралъхьат. Ауэ Iэщэ зэи къызэримыгъэсэбэпам щхьэкIэ, бзаджащIэм тралъхьа пIалъэр илъэси 100-м нэс хуагъэмэщIащ.

Ныбжьышхуэ зиIэхэр

Ди къэралым гъащIэ кIыхь къигъэщIауэ къыщалъытэр илъэс 90-м щIигъукIэ псэу цIыхухэращ. 1970 гъэм къызэрабжамкIэ, цIыху мини 10-м щыщу 12,3-ращ апхуэдиз ныбжь зиIэр. Ныбжьышхуэ зиIэу къалъытахэм я процент 70-р Кавказ Ищхъэрэм, Закавказьем щопсэу. Проценти 10-р - Азие Курытымрэ Къэзахъстанымрэ, процент 20-р - Урысей Федерацэм, Украинэм, Молдавием щопсэу.

Зи ныбжьыр илъэси 100 хъухэм цIыхухъу нэхъыбэ яхэтщ.

- ДЗЫГЪУЭ цIыкIу, а уи пэр щхьэ фIей?
- СытIащи.
- Сыт ущIэтIар?
- Гъуэмб сщIырти.
- Сыт гъуэмб зэрыпщIынур?
- Уэ зыпщысхъ умэну, Бажэ.
- Дзыгъуэ цIыкIу, сыппэтIысынщи, узубыдынщ!
- Сэ си гъуэмбым жеипIэ пэш цIыкIуи иIэщ.
- УмэжалIэм укъикIынщ.
- Сэ си гъуэмбым гуэни иIэщ.
- Дзыгъуэ цIыкIу, Дзыгъуэ цIыкIу, сэ уи гъуэмбыр къэстIынщ!
- Сэ икIыпIэ лей цIыкIу сиIэщи, абыкIэ сижынщи - улIмэ сыкъэгъуэтыж!

● Сабийхэм папщIэ

Бажэмрэ дзыгъуэ цIыкIумрэ

БИАНКИ Виталий.

Дыгъуасэ Урысейм щагъэлъэпIащ Бухгалтерым и махуэр. «Адыгэ псалъэ» редакцэм и бухгалтерхэу Къармэ Иринэ Леонид и пхъумрэ Хьэхъужь Иринэ Анатолий и пхъумрэ дохъуэхъу я IэщIагъэм и хъер ялъагъуу, узыншагъэрэ дэрэжэгъуэрэ щымыщIэу, я бынхэм я гуфIэгъуэм щымыщIэу илъэс куэдкIэ псэуну!

Ди газетым и лэжьакIуэ псори зыхуэарэзы, цIыху гуапэу, зэпIэзэрыту къытхэт бзылъхугъитIым сытым дежи я бжэр зэIухауэ, я гумащIагъыр псэм къыдыхьэу, япщэ къыдэхуэ къалэныр нэгъэсауэ ягъэзащIэу апхуэдэщи, Тхьэм иригъэфIакIуэ!

«Адыгэ псалъэ» газетым и лэжьакIуэхэр.

● Хъуэхъухэр

Ди пщащэ гуапэ, гъащIэм япэ лъэбакъуэхэр ехъулIэныгъэ зиIэу щызыч ЗэкIурей Каринэ дохъуэхъу езыр щеджэ университетым иджыблагъэ щрагъэкIуэкIа «Талант зиIэ хэм я зэпеуэ» жыхуиIэм литературэ номинацэмкIэ япэ увыпIэр къызэрыщихьамкIэ, мы махуэм илъэс 17 зэрырикъумкIэ

ДыбгъэгуфIэ у, дыбгъэгушхуэу упсэ уну, узыщIэхъуэпсыр къо хъулIэну, гъащIэм гу щыпхуэну дынохъуэхъу уэ фIыуэ укъэзылъагъу псори - ***уи адэшхуэхэу ЗэкIурей Хьэбыцу, Шырдий Мухьэмэд, уи анэшхуэ Нинэ, уи адэ-анэхэу Къазбэчрэ Мадинэрэ, уи дэлъху Къантемыр сымэ.***

Арщыдан къуажэ.

Тхьэбысым Азэмэтрэ Кхъуэныхь Маритэрэ унагъуэ лъэщ фыхъуну дынывохъуэхъу!

ЗэгурыIуэрэ лъагъуныгъэрэ, хабзэрэ нэмысрэ щызекIуэ, сабий дыхьэшх макъыр жыгъыруурэ щыIу, зи жьэгур мыужьых унагъуэ лъэщ фыхъуну, фи насыпыр щызу гъащIэ дахэ зэдефхьэкIыну псэуэгъу зэхуахъуа ныбжьыщIитIым дынывохъуэхъу.

Маритэ КъБКъУ-м къыщыдеджахэр.

ЩIакхъуэр зэи бужэгъуркъым

ЦIЫХУМ, ар зыхэпсэукI цивилизацэм я тхыдэм, я къежьапIэм къыгуэхыпIэ имыIэу епхащ щIакхъуэр. ЦIыхур псэуфыну къыщIэкIынтэкъым гуэдз имыIамэ.

ЩIакхъуэр ижь-ижьыж зэманым къыщожьэ. ЩIэныгъэлIхэм къызэралъытэмкIэ, абы и ныбжьыр илъэс мин 15-м фIокI. А зэманым щIакхъуэр къызыхащIыкIыр гуэдзтэкъым икIи хьэпцIийтэкъым, зэнтхътэкъым икIи хьэтэкъым, атIэ жыгейрт. А лъэхъэнэм мывэ гъэплъам традзэурэ ягъажьэу щыта тхьэв Iэрыпщыр иджырей щIакхъуэм зыкIи ещхьтэкъым.

Ауэрэ цIыхухэм щIакхъуэ къызыхащIыкI къэкIыгъэхэр ящIэн щIадзащ, хьэжыгъэр гуэдзым къыхах хъуащ. ПсыкIэ зэхэщIа хьэжыгъэрщ щIакхъуэ тхьэвым къежьапIэ хуэхъуар. МафIэр зэрыхуейуэ къагъэIурыщIэн щIадза нэужь, цIыхухэр щIакхъуэ гъэжьэным хуэIэкIуэлъакIуэ хъуащ.

Пасэрей Мысырырщ гуэдзыр гъэкIын щыщIадзар, аращ япэ щхьэлмывэри щащIар, щабэу хьэжа хьэжыгъэри, хупцIынэр зэрагъэтэдж пщагъэри япэу къыщагъэсэбэпар. Ди эрэм и пэкIэ илъэс мин ещанэм мысырхэм ящIэрт пщагъэ зыхэлъ хупцIынэм, тхьэв мышум я щэхухэр.

Пасэ зэманым хуабжьу пщIэ хуащIырт щIакхъуэм, ар зыгъэжьэфхэм я гуащIэм. Псалъэм папщIэ, щIакхъуэгъажьэ Эврисак Марк Вергилий фэеплъ сын Рим щыхуагъэуващ. Абы щIакхъуэгъажьэ зыбжанэ иIэти, къалэр игъашхэрт.

«Сыт хуэдэ шхынри пIэщIоужагъуэ, ауэ щIакхъуэр зэи бужэгъуркъым», - жаIэ. Абы и ныбжьыр илъэс мин бжыгъэ зэрыхъум къегъэлъагъуэ ар. ЦIыхум хъугъуэфIыгъуэу иIэм я нэхъ лъапIэщ щIакхъуэр, аращ къэралым и къулеягъыр къызэралъытэри.

БИЩIО Аслъэн, *инженер-технолог.*

Гаон Элия апхуэдизкIэ гурыхуэти, зэ фIэкIа зэмыджа тхылъыр игъащIэ псокIэ щыгъупщэжынутэкъым. Абы том 2500-рэ гукIэ ищIэрт.

* * *

Перс пащтыхь Кир ищIэрт и дзэм хэт сэлэтхэм я цIэ-унэцIэхэр.

* * *

Гамбеттэ фIы дыдэу ищIэрт Гюгорэ Оссианрэ я IэдакъэщIэкIхэр. Ахэр тхылъым зэритым хуэдэ къабзэу къыбжиIэнут, уеблэмэ и кIэмкIэ къыщегъэжьауэ и пэмкIэ кIуэуэ жиIэфырт.

* * *

Неаполь щыщ Арлинил жэщи махуи къэмувыIэу Данте и усэ сатыр 157350-рэ гукIэ къыпхуеджэфынут.

● ГъэщIэгъуэнщ

Гурыхуагъэр здынэсыр

Псалъэзэблэдз

ЕкIуэкIыу: **3.** Япэу филологие щIэныгъэхэм я кандидат хъуа, пединститутми университетми я доценту илъэс куэдкIэ щыта адыгэлI. **6.** Жыг быдэ лъэпкъ. **7.** Къэбэрдей-Балъкъэрым гъуазджэмкIэ щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ, тхакIуэ, драматург. **11.** Лэскэн куейм хиубыдэ къуажэ. **12.** КIыщокъуэ Алим и роман. **14.** Ашэмэз и адэ. **16.** Щомахуэ Амырхъан и тхылъ. **19.** Къэбэр дейр Урысейм гуэзыгъыхьа, зи пхъур урыс пащтыхь Грозный Иван щхьэгъусэу езыта пщы уэлий. **20.** Пщым, тетым и щхьэгъусэ, унагъуэм и унафэр зи IэмыщIэ илъ бзылъхугъэ. **21.** Къэбэрдей-Балъкъэрми Урысей Федерацэми гъуазджэмкIэ щIыхь зиIэ я лэжьакIуэ, композитор цIэрыIуэ. **22.** Урысей Федерацэм щIыхь зиIэ и артист, Щоджэнц1ыкIу Алий и цIэр зезыхьэ Къэбэрдей къэрал драмэ театрым и джэгуакIуэу щыта. **25.** Нарт IуэрыIуатэм къыхэщ шы лъэпкъ. **27.** Къэбэрдей-Балъкъэрым щIыхь зиIэ и артисту цIыху зыбжанэ къызэрыкIа унагъуэ. **29.** Урысей Федерацэм и цIыхубэ артист, режиссер цIэрыIуэу щыта адыгэлI. **30.** Лъэпкъым, щхьэгъусэм я Iыхьлы, унагъуэм щыщ. **31.** Къэбэрдей-Балъкъэрым щэнхабзэмкIэ щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ, Къэбэрдей-Балъкъэрым и комсомолым и саугъэтым и лауреат усакIуэ цIэрыIуэ. **33.** Нарт фадэ, жызумым къыхащIыкI шагъыр. **34.** Къэбэрдей-Балъкъэрым щIыхь зиIэ и артисткэ, Щоджэнц1ыкIу Алий и цIэр зезыхьэ Къэбэрдей къэрал драмэ театрым и джэгуакIуэу щыта.

Къехыу: **1.** Къэбэрдей-Балъкъэрым и цIыхубэ сурэтыщI. **2.** Къэбэрдей-Балъкъэрым и цIыхубэ тхакIуэ, щIэныгъэлI, Урысей Федерацэм щэнхабзэмкIэ щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ. **4.** Журт Биберд и повесть. **5.** Къэбэрдей-Балъкъэрым щыIэ куей. **8.** ЩыпIэ хуабэхэм щыхъу пхъэщхьэмыщхьэ. **9.** Тунисым и меджлисым, Тыркум и правительствэм я унафэщIу щыта адыгэ маршал. **10.** Мысырым и киноактрисэ адыгэ цIыхубз цIэрыIуэ. **13.** Къэбэрдей-Балъкъэрым гъуазджэмкIэ щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ, композитор цIэрыIуэ. **15.** МахуэцIэ. **17.** Сабий щагъэжей гъуэлъыпIэ. **18.** КIыщокъуэ Алим и «Хъуэпсэгъуэ нур» романым хэт лIыжь Iущ. **23.** Адыгэхэм, Кавказ Ищхъэрэм щыпсэу нэгъуэщI лъэпкъхэм я IуэрыIуатэ нэхъыщхьэ. **24.** Адыгэ хъыбарыжь. **25.** Къэрмокъуэ Мухьэмэд и тхылъ. **26.** Нало Заур и тхылъ. **28.** ... щалъху йокIуэлIэж. **32.** ХэIэтыкIауэ щыта зиусхьэн лъэпкъ. **33.** УсакIуэ, критик, литературовед, егъэджакIуэ цIэрыIуэу щыта.

Зэхэзылъхьар
УЭРЫШ Нурхьэлийщ.

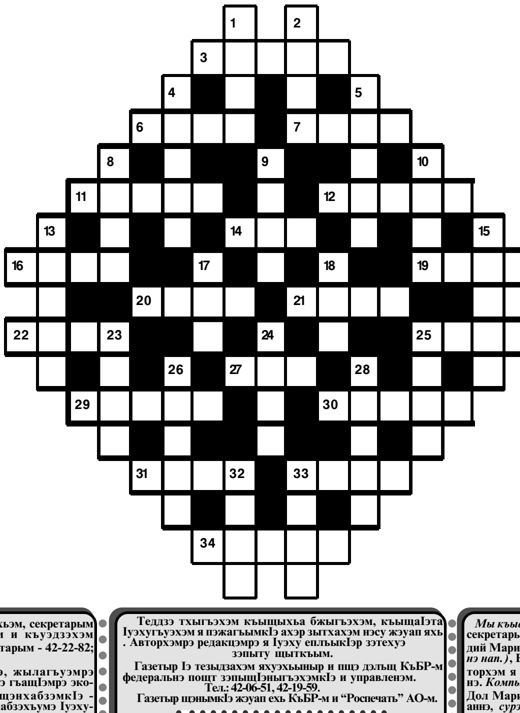

ЩэкIуэгъуэм и 15-м ди газетым тета псалъэзэблэдзым и жэуапхэр:

ЕкIуэкIыу: **5.** Тхъурыжь. **6.** Ету. **8.** Къурмэн. **13.** Щхьэхъу. **14.** Кугъуэ. **15.** Сом. **16.** Пхъэр. **17.** Арарат. **20.** Пщыпхъу. **21.** Къандзэгу. **23.** Iув. **24.** Мащэ. **26.** ШкIэ. **27.** Брул. **29.** Егъу. **32.** Къэлътмакъ. **33.** Лъахъстэн. **37.** Ду. **38.** Къунтх. **40.** Щхьэ. **41.** Бурш. **44.** Уэ. **47.** Бэрэгъун. **48.** Уардэ. **49.** Мэрзэхъу. **50.** Мест. **52.** Блэ. **53.** Уэс. **55.** Пхъэх. **56.** Абрэдж. **57.** Афэ. **58.** Тэн.

Къехыу: **1.** Ахъуэхъу. **2.** Тырку. **3.** Црым. **4.** Лэгъуп. **7.** ТхьэмыщкIэ. **9.** Щхьэрывэ. **10.** ХьэIупэ. **11.** Псыхъуэ. **12.** Уэрэзей. **18.** Рим. **19.** Тощ. **21.** Къыр. **22.** Нал. **25.** Аслъэн. **28.** Уэтэр. **30.** Къан. **31.** Баш. **34.** Бумэзей. **35.** Тхьэрыкъуэф. **36.** Мухьэмэд. **38.** Къурэ. **39.** Тэн. **42.** Уэм. **43.** Шыр. **45.** Тумэн. **46.** Хьэиуэ. **51.** Тебэ. **52.** Бжэн. **54.** Сонэ. **55.** Псыжь.

НапэкIуэцIыр зыгъэхьэзырар
НЭЩIЭПЫДЖЭ Замирэщ.

КъБР-м Щэнхабзэмрэ хъыбарегъащIэ IэнатIэхэмкIэ и министерствэм и лэжьакIуэхэм гущIыхьэ ящыхуащ лэжьыгъэм и ветеран, Щоджэнц1ыкIу Алий и цIэр зезыхьэ Къэбэрдей къэрал драмэ театрым и лэжьакIуэ **Тхьэгъэзит Розэ Къасболэт и пхъур** гуузу машинэм зэриукIар икIи абы и Iыхьлыхэмрэ и благъэхэмрэ яхуогузавэ

Блэр гъуэмбым къреш

♦ **ЖыпIэныр тынш щхьэкIэ, бгъэзэщIэныр гугъущ.**
Шапсыгъ.

♦ **Псалъэ гуапэм блэр гъуэмбым къреш.**
Адыгэ.

♦ **Нобэ пцIы бупсмэ, пщэдей дзыхь къыпхуащIыжынукъым.**
Абазэ.

♦ **Пагагъэм акъылыр зэIегъыхьэ.**
Абхъаз.

● Теплъэгъуэ

Батыр Лаурэ цIыкIу и нанэм зрегъэщхь.

● Гу зылъытапхъэ

Ди республикэм и хьэщIэхэр

Чанбэ Симон и цIэр зезыхьэ Абхъаз къэрал драмэ театрым и артистхэр щыджэгуну спектаклым ди гуапэу фыкъыдогъэблагъэ. Бгажьбэ Михаил и пьесэм къытращIыкIа «Гуарапский писарь» спектаклыр игъэуващ Абхъаз, Къэбэрдей-Балъкъэр республикэхэм гъуазджэмкIэ щIыхь зиIэ я лэжьакIуэ Кове Валерий.

Спектаклыр Щоджэнц1ыкIу Алий и цIэр зезыхьэ Къэбэрдей къэрал драмэ театрым **щэкIуэгъуэм и 27-м** щекIуэкIынущ. Ар щIидзэнущ сыхьэтыр **18-рэ** дакъикъэ **30-м**.

Спектаклыр зэрекIуэкIым хуэдэурэ (синхрон) урысыбзэкIэ зэрадзэкIынущ.

Билетхэр Къэбэрдей театрым и кассэм щащэ.

УпщIэ зиIэхэр мы телефонхэмкIэ фыпсалъэ хъунущ:
42-64-94, 42-33-89.

● ПщIыхьэпIэхэм къарыкIыр

Лъагъуэ щхъуантIэ

ТХЫЛЪЫМПIЭ **ахъшэ** къэбгъуэтауэ плъагъумэ, зыгуэрым уигъэпIейтеинущ, ауэ насып къыпхудэкIуэнущ. Апхуэдэуи зэхъуэкIыныгъэфIхэр уи гъащIэм къыщыхъунущ.

Зыгуэрым ахъшэ щIэпту уепщIыхьмэ, зи ужь уит Iуэхур къохъулIэнукъым. Дыщэ къуатмэ - къэкIуэну дахэм и нэщэнэу аращ.

Ахъшэ пфIэкIуэдамэ, унагъуэкIи лэжьыгъэкIи Iуэху мыщхьэпэ ухэтынущ.

Ахъшэ жыгъей плъагъумэ, псалъэмакъ узыхуэмей ухэхуэну аращ.

Уи бохъшэм ахъшэрэ налкъутналмэсрэ дэлъу уи пщIыхь къыхэхуэмэ, зэхъуэкIыныгъэфIхэм пэплъэ, ар насыпым и нэщэнэу аращ.

Бэдж пщIыхьэпIэу плъагъуным къикIыр уи зэфIэкIхэм хэбгъэхъуэнырщы, уи лэжьапIэм гу къызэрыплъатэнырщ.

Бэджым бэджыхь ищIу плъагъумэ, уи унагъуэр насыпыфIэ хъунущ.

Бэджыр букIамэ, уи щхьэгъусэм е фIыуэ плъагъум уфIэнэнущ.

Бэджыр къоуауэ уепщIыхьмэ, уи ныбжьэгъухэм укъагъэпцIэнущ, уи лэжьыгъэмкIэ зыгуэрхэр зэран къыпхуэхъунущ.

Уи Iуэху къызезымыхуэ бэдж куэд плъагъуныр фIыщ: уи ныбжьэгъухэм уи мурадыр къыбдаIыгъынущ, узыншагъэ быдэ, ехъулIэныгъэ ин уиIэнущ.

Бгым лъагъуэ щхъуантIэ дахэкIэ удэкIауэ, абы и щыгум унэсауэ плъагъумэ - уи зэфIэкIыр ин хъунущ, къулыкъукIэ удэкIуэтеинущ, къулей ухъунущ.

Бгыр задэрэ удэмыкIыфынкIэ шынагъэ уиIэмэ - гугъуехьхэм уIуууэнущи, абыхэм уазэрыпэлъэщынум зыхуэгъэхьэзыр.

Бгым тыншу, гукъыдэж уиIэу удэкIыу плъагъумэ - уи Iуэхур нэхъ тэмэм хъунущ.

Нал уи пщIыхьэпIэм къыхэхуэмэ, мурад пщIа Iуэхухэр къохъулIэну аращ.

Налыр къутамэ, уи Iуэхухэр зэблэунущ.

Бжэблыпкъым е нэгъуэщI щIыпIэ нал еIулIауэ плъагъумэ, узыпэмыплъа ехъулIэныгъэ уиIэнущ.

Гъуэгум нал къыщыбгъуэтауэ пщIыхьэпIэу плъагъумэ, узыщымыгугъа гуэр хэхъуапIэ пщIынущ.

Редактор нэхъыщхьэ
ХЬЭФIЫЦIЭ Мухьэмэд

РЕДАКЦЭМ И КОЛЛЕГИЕМ ХЭТХЭР

ЖьэкIэмыхъу Маринэ (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **Ширдий Маринэ** (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **Гъурыжь Мадинэ** (жэуап зыхь секретарь), **Жыласэ Маритэ, Лъостэн Музэ, Ныбэжь Таисэ, Уэрдокъуэ Жансурэт, Хьэжыкъарэ Алик, Шал Мухьэмэд.**

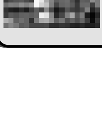

ДИ ХЭЩIАПIЭР

360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ, Налшык къалэ, Лениным и цIэкIэ щыIэ уэрам, 5, ебгъуанэ - епщIанэ къатхэр.

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщхьэм, секретарым - 42-56-19; редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэхэм - 47-31-54, 47-33-23; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66.

КЪУДАМЭХЭМ: политикэмкIэ, жылагъуэмрэ лъэпкъ IуэхухэмкIэ - 42-22-86; къуажэ гъащIэмрэ экономикэмкIэ - 47-22-63, 42-57-59; щэнхабзэмкIэ - 42-75-36; обозревателхэм - 42-22-89; хабзэхъумэ IуэхущIапIэхэм ядэлэжьэнымкIэ - 42-60-53; хъыбарыщIэхэмкIэ, спортымрэ письмохэмкIэ - 42-22-88; егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ - 42-63-64, 47-32-15; зэдзэкIакIуэхэм - 42-21-88; корректорхэм - 42-60-27; бухгалтерием - 47-31-69; ЭВМ-м и операторхэм - 42-22-84; компьютер IуэхущIапIэм - 42-26-41; сурэттехым - 42-75-78.

Теддзэ тхыгъэхэм къыщыхьа бжыгъэхэм, къыщаIэта Iуэхугъуэхэм я пэжагъымкIэ ахэр зытхахэм нэсу жэуап яхь. Авторхэмрэ редакцэмрэ я Iуэху еплъыкIэр зэтехуэ зэпыту щыткъым.

Газетыр Iэ тезыдзахэм яхуэхьыныр и пщэ дэлъщ КъБР-м федеральнэ пощт зэпыщIэныгъэхэмкIэ и управленэм. Тел.: 42-06-51, 42-19-59.

Газетыр щэнымкIэ жэуап ехь КъБР-м и "Роспечать" АО-м.

Газетыр 1989 гъэм дыгъэгъазэм и 16-м №Н-0065-м щIэту ятхащ.

Зы илъэсым газетыр 250-рэ къыдокI.

КъБР-м Щэнхабзэмрэ хъыбарегъащIэ IэнатIэхэмкIэ и министерствэм 1905 гъэм щыIа Революцэм и цIэр зезыхьэ и полиграфкомбинат, Налшык къ., Лениным и цIэкIэ щыIэ уэрам, 33, телефоныр 42-35-75.

Мы къыдэкIыгъуэм елэжьахэщ: жэуап зыхь секретарь Гъурыжь Мадинэ, редактору Ширдий Маринэ, корректорхэу Афэ Тамарэ *(1, 3-нэ нап.)*, Бацэ ФатIимэ *(2, 4-нэ нап.)*, корректорхэм я дэIэпыкъуэгъу ХьэфIыцIэ Марьянэ. *КомпьютеркIэ газетым и теплъэр ящIащ:* Дол Маринэ, ГъукIэлI Рае, Щомахуэ Мариаинэ, *сурэтыщI* Къарей Элинэ.

Номерыр "Адыгэ псалъэм" и компьютер IэнатIэм щагъэхьэзыращ.

Газетым Iэ тедзэн хуейщ сыхьэт 20.00-м. Щытрадзар сыхьэт 20.00-рщ.

Индексыр 51531 ● Тираж 10.010 ● Заказ №3840